

Xenéfanés z Kolofónu

Testimonia DK 21 A

A 1 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 18-20

(18) Xenofanés, syn Dexiũv nebo podle Apollodóra Orthomenũv, z Kolofónu, je chválen u Tímóna např. takto (fr. 60 Diels, viz Xenofanés A 35):

Xenofanés, bez pýchy pobíjející homérskou cestu.

Po vyhnání z vlasti žil Zanklé Sicilské [Messina], [a připojil se ke kolonizační výpravě do Eleje, kde také učil]. Nějako dobu žil i v Katánii. Podle jedněch neměl žádného učitele, podle jiných však Botóna Athénského nebo podle některých Archeláa. A jak praví Sótion, žil po Anaximandrovì. V eposech, elegiích a jambech psal proti Hésiodovi i Homérovi (B 10-12) a napadal jejich vyprávění o bozích. Svoje verše také sám přednášel. Říká se, že se svými názory protistavil Thalétovi (B 19) a Pýthagorovi (B 7), a že napadl i Epimenida (B 20). Dožil se vysokého věku, jak o tom sám říká (B 8):

Roků šedesát sedm už nechává tu moji mysl
po celé helénské zemi pobíhat hned sem, hned tam.
Od mého narození je dvacet pět roků, co přišli
Médové, pokud však sám dovedu pravdu vám říct.

(18) Ξενοφάνης Δεξίου ἢ, ὡς Ἀπολλόδωρος (F GrHist. 244 F 68a; II, 1039), Ὀρθομένους Κολοφώνιος ἐπαινεῖται πρὸς τοῦ Τίμωνος· φησὶ γοῦν (fr. 60 Diels, cfr. Xen. A 35):

Ξενοφάνη θ' ὑπάτυφον Ὀμηραπάτην ἐπικόπτην.

οὗτος ἐκπεσὼν τῆς πατρίδος ἐν Ζάγκληι τῆς Συκελίας [διέτριβε καὶ τῆς εἰς Ἑλέαν ἀποικίας κοινωνήσας ἐδίδασκεν ἐκεῖ], διέτριβε δὲ καὶ ἐν Κατάνηι. διήκουσε δὲ κατ' ἐνίους μὲν οὐδενός, κατ' ἐνίους δὲ Βότωνος Ἀθηναίου ἦι, ὡς τινες, Ἀρχελάου. καί, ὡς Σωτίων φησὶ, κατ' Ἀναξίμανδρον ἦν. γέγραφε δὲ ἐν ἔπεσι καὶ ἐλεγείας καὶ ἰάμβους καθ' Ἡσιόδου καὶ Ὀμήρου (B 10-12), ἐπικόπτων αὐτῶν τὰ περὶ θεῶν εἰρημένα. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐρραψώιδει τὰ ἑαυτοῦ. ἀντιδοξάσαι τε λέγεται Θαλῆι (B 19) καὶ Πυθαγόραι (B 7), καθάψασθαι δὲ καὶ Ἐπιμενίδου (B 20), μακροβιώτατός τε γέγονεν, ὡς πού καὶ αὐτός φησιν (B 8):

ἤδη δ' ἐπτά τ' ἔασι καὶ ἐξήκοντ' ἐνιαυτοὶ
βληστρίζοντες ἐμὴν φροντίδ' ἀν' Ἑλλάδα γῆν·
ἐκ γενετῆς δὲ τότε ἦσαν εἴκοσι πέντε τε πρὸς τοῖς,
εἶπερ ἐγὼ περὶ τῶνδ' οἶδα λέγειν ἐτύμως.

(19) Pravit, že jsou čtyři prvky toho, co jest; že světová uspořádání jsou bezmezná, avšak (navzájem) nevychýlená. (*Verze překladu: že světových uspořádání je nekonečný počet a vzájemně se nepřekrývají.*) Oblaka prý vznikají, když je pára Sluncem vynesena a shromážděna v tom, co je obklopuje [ve vzduchu]. Bytost boha je vzhledu koule, není nijak podobná člověku. Celý vidí a celý slyší, aniž ovšem oddechuje. Je veškeren dohromady, myslí i rozvahou, a je věčný. Xenofanés první vypověděl, že vše, co vzniká, spěje k zániku, a že duše je vanutí (*pneuma, dech*).

Říká také, že všechno je horší než mysl a že stýkání se s tyrany má být tak málo časté, jak je to nejpríjemnější.

(19) φησὶ δὲ τέτταρα εἶναι τῶν ὄντων στοιχεῖα, κόσμους δὲ ἀπειρούς, οὐ παραλλακτοὺς δέ. τὰ νέφη συνίστασθαι τῆς ἀφ' ἡλίου ἀτμίδος ἀναφερομένης καὶ αἰρούσης αὐτὰ εἰς τὸ περιέχον. οὐσίαν θεοῦ σφαιροειδῆ, μηδὲν ὅμοιον ἔχουσιν ἀνθρώπων· ὅλον δὲ ὄραν καὶ ὅλον ἀκούειν, μὴ μέντοι ἀναπνεῖν· σύμπαντά τε εἶναι νοῦν καὶ φρόνησιν καὶ αἰδίδιον. πρῶτός τε ἀπεφήνατο, ὅτι πᾶν τὸ γινόμενον φθαρτὸν ἐστὶ καὶ ἡ ψυχὴ πνεῦμα. ἔφη δὲ καὶ τὰ πολλὰ ἥσσω νοῦ εἶναι· καὶ τοῖς τυράννοις ἐντυγχάνειν ἢ ὡς ἡκίστα ἢ ὡς ἥδιστα.

(20) Když mu pak Empedoklés řekl, že není možné najít mudrce, pravil: “Je totiž třeba, aby ten, kdo chce mudrce poznat, byl mudrcem.” (Viz Empedoklés A 20.) Sótión říká, že Xenofanés jako první řekl, že veškerenstvo je nepochopitelné (viz B 34), ale to se mýlí.

Složil také básně *Založení Kolofónu* a *Odstěhování do italské Eley*, dva tisíce veršů.

V mužném věku byl v 60. olympiádě (540/537 před n. l.). Démétrios z Faléru ve spise *O stáří* a stoik Panaitios ve spise *O dobré mysli* říkají, že vlastníma rukama pohřbil své syny, tak jako později Anaxagorás. Byl prý prodán do otroctví a vykoupen z něj pýthagorejci Parmeniskem a Orestadem, podle toho, co vypravuje Favórinus v první knize Vzpomínek. Byl však i jiný Xenofanés, jambický básník z Lesbu. Toto jsou osamocení filosofové.

(20) Ἐμπεδοκλέους δὲ εἰπόντος αὐτῷ ὅτι ἀνεύρετός ἐστιν ὁ σοφός 'εἰκότως' ἔφη· 'σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ τὸν ἐπιγνωσόμενον τὸν σοφόν' (cfr. Emped. A 20). φησὶ δὲ Σωτίων πρῶτον αὐτὸν εἰπεῖν ἀκατάληπτα εἶναι τὰ πάντα (cfr. Xen. B 34), πλανώμενος.

ἐποίησε δὲ καὶ Κολοφῶνος κτίσιν καὶ τὸν εἰς Ἑλέαν τῆς Ἰταλίας ἀποικισμὸν ἔπη δισχίλια (Lobon fr. 17 Crön.). καὶ ἤκμαζε κατὰ τὴν ἐξηκοστὴν ὀλυμπιάδα (540/537 BC, Apollod. FGriHist. 244 F 68b; II, 1039; cfr B 8, 4). φησὶ δὲ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐν τῷ Περὶ γήρωσ καὶ Παναίτιος ὁ Στωικὸς ἐν τῷ Περὶ εὐθυμίας (fr. 17 Fowler) ταῖς ἰδίας χερσὶ θάψαι τοὺς υἱεῖς αὐτόν, καθάπερ καὶ Ἀναξαγόραν. δοκεῖ δὲ πεπερᾶσθαι ὑπὸ [καὶ λελύσθαι ὑπὸ] τῶν Πυθαγορικῶν Παρμενίσκου καὶ

Ὀρεστάδου, καθά φησι Φαβωρίνος ἐν Ἀπομνημονευμάτων πρώτῳ (fr. 2; FHG III, 577). γέγονε δὲ καὶ ἄλλος Ξενοφάνης Λέσβιος ποιητῆς ἰάμβων.

A 2 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 21 (Parmenid. A 1)

Xenofana poslouchal Parmenidés z Eley, syn Pyrétuv. Theofrastos ale v *Epitomé* říká, že poslouchal Anaximandra.

Ξενοφάνους δὲ διήκουσε Παρμενίδης Πύρητος Ἐλεάτης. τοῦτον Θεόφραστος ἐν τῇ Ἐπιτομῇ (fr. 6a; Dox. 482) Ἀναξιμάνδρου φησὶν ἀκοῦσαι.

A 3 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 1 (= Hérakleitos B 40)

[Hérakleitos říká:] Mnohoučenost rozumu nenaučí, jinak by byla naučila Hésioda i Pýthagoru a dále Xenofana a Hekataia.

πολυμαθίῃ νόον ἔχειν οὐ διδάσκει· Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην αὐτίς τε Ξενοφάνεα καὶ Ἑκαταῖον.

A 4 = Cicero, Acad. II, 118

Xenofanés, který je o něco starší [než Anaxagorás], říká, že všechno jest jedno.

Xenophanes paulo etiam antiquior unum esse omnia.

A 5 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum VIII, 56 (Empedoklés A 1)

Podle Hermippa byl Empedoklés horlivým následovníkem nikoliv Parmenida, nýbrž Xenofana, se kterým se setkal a jehož epickou báseň napodobil.

Ἑρμιππος οὐ Παρμενίδου, Ξενοφάνους δὲ γεγονέναι ζηλωτὴν (Ἐμπεδοκλῆς), ὦι καὶ συνδιατρῖψαι καὶ μιμήσασθαι τὴν ἐποποιίαν.

A 6 = Lúkianos, Macrobiani 20, 1

Xenofanés, pracovní verze

Xenofanés, syn Dexinův, žák přírodního filosofa Archeláa [časově ani jinak nedává smysl!], se dožil jednadevadesáti let.

Ξενοφάνης ὁ Δεξίνου μὲν υἱός, Ἀρχελάου δὲ τοῦ φυσικοῦ μαθητῆς ἐβίωσεν ἔτη ἕν καὶ ἑνενήκοντα.

A 7 = Censorinus 15, 3

Xenofanés z Kolofónu byl více než stoletý.

Xenophanes Colophonius maior annorum centum fuit.

A 8/1 = Kléméns Alexandrijský, Stromata I, 64

Elejskou školu založil Xenofanés z Kolofónu, o němž Tímaios tvrdí, že žil za časů sicilského vládce Hieróna a básníka Epicharma. Podle Apollodóra se však narodil v době 40. olympiády (620 až 617 před n. l., omyl) a žil až do časů Dáreia a Kýra.

τῆς δὲ Ἑλεατικῆς ἀγωγῆς Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος κατάρχει, ὃν φησι Τίμαιος (fr. 92; FHG I, 215) κατὰ Ἰέρωνα τὸν Σικελίας δυνάστην καὶ Ἐπίχαρμον τὸν ποιητὴν γεγονέναι, Ἀπολλόδωρος (F GrHist. 244 F 68c; II, 1039) δὲ κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν Ὀλυμπιάδα (620/617 BC) γενόμενον παρατετακέναι ἄχρι Δαρείου τε καὶ Κύρου χρόνων.

A 8/2 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos I, 257

Xenofanés z Kolofónu žil v době kolem 40. olympiády.

Ξενοφάνης Κολοφώνιος ἐγένετο περὶ τὴν τεσσαρακοστὴν Ὀλυμπιάδα (cfr. B 8).

A 9/1 = Eusebios, Chron., Olym. 56 (556/563 BC)

Xenofanés byl znám v 56. olympiádě (556 až 553 před n. l.).

Ξενοφάνης Κολοφώνιος ἐγνωρίζετο.

A 9/2 = Eusebios, Chron., Olym. 59-61 (cca 540 BC)

V 60. olympiádě (cca 540 před n. l.): Lyrický básník Íbykos, historik Ferekydés, Fókylidés a Xenofanés, přírodní filosof [a Thespis, tragický básník].

Ἴβυκὸς ὁ μελοποιὸς καὶ Φερεκῦδης ὁ ἱστοριογράφος καὶ Φωκυλίδης καὶ Ξενοφάνης ὁ φυσικὸς [καὶ Θεσπῖς] ὁ τραγωιδιῶν ποιητής.

A 10 = A 41 (Zlomek A 10 byl v edici Diels-Kranz zrušen, jeho text viz A 41.)

A 11 = Plútarchos, Regum et imperatorum apophthegmata 175c

[Hierón] řekl Xenofanovi z Kolofónu, který pravil, že stěží uživí dva sluhy: „Homér, kterého napadáš, jich živí více jak deset tisíc, i když je mrtev.“

πρὸς δὲ Ξενοφάνην τὸν Κολοφώνιον εἰπόντα μόλις οἰκέτας δύο τρέφειν ἄλλ' Ὅμηρος εἶπεν, ὄν σὺ διασύρεις, πλείονας ἢ μυρίους τρέφει τεθνηκώς'.

A 12 = Aristotelés, Rhetorica II, 23; 1399b5

Jiný způsob záleží v tom, že je-li závěr tentýž, také věci, z nichž vyplývá, jsou tytéž. Tak např. Xenofanés řekl, že jsou stejně bezbožní ti, kdo praví, že bohové se narodili, jako ti, kdo říkají, že umírají. V obojím případě totiž nastává, že bohové někdy nejsou.

ἄλλος [τόπος] ἐκ τοῦ, τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾗ ταυτόν, ὅτι καὶ ἐξ ὧν συμβαίνει ταῦτά· οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει μὴ εἶναι τοὺς θεοὺς ποτε.

A 13 /1 = Aristotelés, Rhetorica II, 26; 1400b5

Elejským, kteří se tázali, zda mají obětovat Leukothei a zpívat nad ní pohřební písně či nemají, Xenofanés radil, aby nezpívali, pokud ji pokládají za bohyni, a aby neobětovali, pokud ji pokládají za člověka.

οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν, εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέαι καὶ θρηνῶσιν ἢ μή, συνεβούλευεν, εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσιν, μὴ θρηνεῖν, εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν.

A 13 /2 = Plútarchos, Amatorius 18, 12; 763d

Xenofanés doporučil Egypt'anům, aby Osirida neuctívali, pokud jej pokládají za smrtelného, nebo aby nad ním nenaříkali, pokud jej pokládají za boha.

Ξενοφάνης Αἰγυπτίοις ἐκέλευσε τὸν Ὅσιριν εἰ θνητὸν νομίζουσι μὴ τιμᾶν ὡς θνητὸν, εἰ δὲ θεὸν ἡγοῦνται μὴ θρηνεῖν.

Cfr. Kléméns Alex., Protrepticus 24,3 bez uvedení jména mudrce:

Tak jeden z nich doporučuje Egypt'anům: Ctíte-li bohy, pak je neoplakávejte a nebijte se v prsa. Truchlíte-li však za ně, pak se už nedomnívejte, že jde o bohy.

(...) τοῖς Αἰγυπτίοις, εἰ θεοὺς νομίζετε, μὴ θρηνεῖτε αὐτοὺς μηδὲ κόπτεσθε· εἰ δὲ πενθεῖτε αὐτούς, μηκέτι τούτους ἡγεῖσθε εἶναι θεοὺς.

A 13 /3 = Plútarchos, De Iside et Osiride 70; p. 379b

Xenofanés z Kolofónu správně vybídl Egypt'any, aby nad nimi nenaříkali, pokud je pokládají za bohy; a naříkají-li nad nimi, aby je za bohy nepokládali (viz Hérakleitos B 127).

εὖ μὲν οὖν Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος ἠξίωσε τοὺς Αἰγυπτίους, εἰ θεοὺς νομίζουσι, μὴ θρηνεῖν, εἰ δὲ θρηνοῦσι, θεοὺς μὴ νομίζειν (cfr. Hérakleitos B 127).

A 13 /4 = Plútarchos, De superstitione 13; 171e

Když fyzik Xenofanés viděl, že se Egypt'ané na slavnostech bijí do prsou a naříkají, napomenul je případnými slovy:

„Jestliže jsou to bohové, nenaříkejte nad nimi; pokud jsou to lidé, neobětujte jim.“

Ξενοφάνης ὁ φυσικὸς τοὺς Αἰγυπτίους κοπτομένους ἐν ταῖς ἑορταῖς καὶ θρηνοῦντας ὀργῶν ὑπέμνησεν οἰκείως·

ἴοῦτοι ἴφησίν ἴεἰ μὲν θεοὶ εἰσι, μὴ θρηνεῖτε αὐτούς· εἰ δ' ἄνθρωποι, μὴ θύετε αὐτοῖς·

A 14 = Aristotelés, Rhetorica I, 15; 1377a19

Proto se také hodí Xenofanův výrok, že s výzvou k přísaze tomu není stejně u zbožného jako u bezbožného, ale že je tomu podobně, jako když silný vyzve slabého, aby se bil nebo aby se nechal bít.

καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἀρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση πρόκλησις αὕτη ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ, ἀλλ' ὁμοία καὶ εἰ ἰσχυρὸς ἀσθενῆ πατάξαι ἢ πληγῆναι προκαλέσαιτο.

A 15 = Aristotelés, *Metaphysica* IV, 5; 1010a4

To co říkají [Empedoklés a podobní] je pravdě podobné, avšak pravda to není. Mluvit o nich takto je náležitější než to, co řekl o Xenofanovi Epicharmos.

διὸ εἰκότως μὲν λέγουσιν, οὐκ ἀληθῆ δὲ λέγουσιν· οὕτω γὰρ ἀρμόττει μᾶλλον εἰπεῖν ἢ ὥσπερ Ἐπίχαρμος εἰς Ξενοφάνην.

A 16 = Plútarchos, *De vitioso pudore* 5; 530e.

Nenech se zastrašit ani odradit, když se ti posmívá, ale učiň jako Xenofanés, který, když ho Lasus z Hermioné nazval zbabělcem, protože s ním nechtěl hrát kostky, přiznal, že je opravdu velmi zbabělý a neodvážný, pokud jde o hanebné věci.

μὴ δυσωπηθῆς μηδὲ δείσις σκωπτόμενος, ἀλλ' ὥσπερ Ξενοφάνης Λάσου τοῦ Ἑρμιονέως μὴ βουλόμενον αὐτῶι συγκυβεύειν δειλὸν ἀποκαλοῦντος ὡμολόγει καὶ πάνυ δειλὸς εἶναι πρὸς τὰ αἰσχροὰ καὶ ἄτολμος.

A 17 = Plútarchos, *De communibus notitiis adversus Stoicos* 46, 3; 1084f

Xenofanés, když mu někdo řekl, že viděl úhoře žít v horké vodě, pravil: „Uvaříme je tedy ve studené.“

ὁ μὲν οὖν Ξενοφάνης διηγουμένου τινὸς ἐγγέλεις ἐωρακέναι ἐν ὕδατι θερμῶι ζώσας· οὐκοῦν' εἶπεν ἐν ψυχρῶι αὐτὰς ἐψήσομεν'.

A 18 = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* IX, 22

Také Parmenidés filosofuje v básních, tak jako Hésiodos, Xenofanés a Empedoklés.

καὶ αὐτὸς δὲ διὰ ποιημάτων φιλοσοφεῖ καθάπερ Ἡσίοδος τε καὶ Ξενοφάνης καὶ Ἐμπεδοκλῆς.

A 19 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum II, 46 (cfr. A 1, 18)

[Homéra kritizoval] po jeho smrti Xenofanés z Kolofónu, Hésioda za jeho života Kerkóps, po jeho smrti pak výše zmíněný Xenofanés.

ἀποθανόντι δὲ [Ὀμήρωι ἐφιλονίκηει] Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος καὶ Κέρκωψ Ἡσιόδωι ζῶντι, τελευτήσαντι δὲ ὁ προειρημένος Ξενοφάνης.

A 20 = Strabón, Geographica XIV; 643

Xenofanés, přírodní filosof, skladatel *Silloi* ve verších.

Ξενοφάνης ὁ φυσικὸς ὁ τοὺς Σίλλους ποιήσας διὰ ποιημάτων.

A 21 = Apuleius, Florida c. 20

Empedoklés psal verše, Platón dialogy, Sókratés hymny, Epicharmos komedie, Xenofón dějiny, Xenofanés (?) satiru.

canit enim Empedocles carmina, Plato dialogos, Socrates hymnos, Epicharmus comoedias, Xenophon historias, Xenophanes (?) satiras.

A 22 = Proklos, In Hesiod. Opp. 284

Říká se, že Xenofanés skládal své nemístné *Posměšky* (*Silloi*) proti všem filosofům a básníkům z nějakého nepřátelství vůči filosofům a básníkům své doby.

Ξενοφάνης διὰ δὴ τινα πρὸς τοὺς κατ' αὐτὸν φιλοσόφους καὶ ποιητὰς μικροψυχίαν Σίλλους ἀτόπους ἐκθεῖναι λέγεται κατὰ πάντων φιλοσόφων καὶ ποιητῶν.

A 23 = Schol. ABT in B 212

Už Homér a ne Xenofanés byl první, kdo skládal *silloi*, ve kterých sám napadá Thersíta, a Thersítés napadá ty nejlepší [z Řeků].

ἤδη δὲ οὐ Ξενοφάνει, ἀλλ' Ὀμήρωι πρώτῳ Σίλλοι πεποίηνται, ἐν οἷς αὐτός τε τὸν Θεοσίτην σιλλαίνει καὶ ὁ Θεοσίτης τοὺς ἀρίστους.

A 24 = Areios Didymos apud: Stobaios, Anthologium II, 1, 18 (p. 6, 14 W.)

U Řeků bylo podání hodné zápisu (...), že Xenofanés jako první hanobil odvahu jiných a stavěl na oči svou vlastní zbožnost, totiž že pouze bůh zná pravdu, „na všem totiž spočívá zdání“ (B 34.4; viz A 35).

Ξενοφάνους πρώτου λόγος ἦλθεν εἰς τοὺς Ἑλληνας ἄξιος γραφῆς ἅμα παιδιᾷ τὰς τε τῶν ἄλλων τόλμας ἐπιπλήττοντος καὶ τὴν αὐτοῦ παριστάντος εὐλάβειαν, ὡς ἄρα θεὸς μὲν οἶδε τὴν ἀλήθειαν, ἴδοκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται' (B 34, 4).

A 25 = Cicero, Acad. prior. II, 23, 74

Parmenidés a Xenofanés jsou sice co do veršů méně dobří než Empedoklés, přece však svými verši okřikují – jako by byli rozhorleni – drzost těch, kdo se opovažují říkat, že vědí, ač nelze nic vědět.

Parmenides, Xenophanes, minus bonis quamquam versibus, sed tamen illi versibus increpant eorum adrogantiam quasi irati, qui cum sciri nihil possit, audeant se scire dicere.

A 26 /1 = Filón, De providentia II, 39

Přesto však ani Xenofanés, Parmenidés, Empedoklés ani žádní jiní teologové zaujatí poezií nejsou božsky inspirovanými muži, ale spíše jsou jako takoví známí nejlepší muži, kteří se s radostí ujali nazírání přírody a celý život věnovali zbožnosti a chvále bohů. Jako básníci však nebyli úspěšní. Bylo třeba, aby dostali od bohů ducha a milost z nebe v nebeském a božském metru, písni a rytmu, aby zanechali skutečné básně jako dokonalý příklad knihy a krásný vzor všem.

non ita tamen Xenophanes aut Parmenides aut Empedocles sive alii quicumque theologi a poesi capti sunt divini viri [deos mendaces finxerunt], sed potius theoriam naturae gaudio amplexi et vitam omnem ad pietatem laudemque deorum dedicantes optimi quidem viri comperti sunt, poetae tamen non felices: quos oportebat divinitus spiritum sortiri gratiamque

de caelo metrum carmen rhythmumque caelestem ac divinum, ut poemata vera relinquerent velut prototypum libri perfectum et pulcrum cunctis exemplar.

A 26 /2 = Filón, De providentia II, 42

(...) proč však Empedoklés, Parmenidés, Xenofanés a zástup jejich napodobitelů neobdrželi inspiraci Mús, když se věnovali theologii?

at quare Empedocles, Parmenides, Xenophanes aemulatorque istorum chorus non sortiti sunt spiritum Musarum, cum theologiam exercuerunt?

A 27 = Athénaios, Deipnosophistae XIV, 32 Kaibel; p. 632cd

Že byli staří básníci velice oddáni hudbě, je jasné také z Homéra, který, – protože napsal všechny své básně, aby byly zpívány, – často bezmyšlenkovitě skládá verše, jež postrádají první krátkou slabiku, nebo nahrazuje dlouhou slabiku krátkou, ať už ve verši nebo na jeho konci. Ale Xenofanés, Solón, Theognis, Fókylidés a dále Periandros, elegický básník z Korintu, a z ostatních ti, kteří do svých básní nevnesli hudbu, skládají svoje verše v souladu s čísly a uspořádáními meter a dohlížejí na to, aby žádný z nich neobsahoval zkrácenou slabiku na začátku, uprostřed verše nebo na konci.

ὅτι δὲ πρὸς τὴν μουσικὴν οἰκειότατα διέκειντο οἱ ἀρχαῖοι, δῆλον καὶ ἐξ Ὀμήρου· ὃς διὰ τὸ μεμελοποιηκέναι πᾶσαν ἑαυτοῦ τὴν ποιήσιν ἀφροντιστὶ (τοὺς) πολλοὺς ἀκεφάλους ποιεῖ στίχους καὶ λαγαροὺς, ἔτι δὲ μειούρους. Ξενοφάνης δὲ καὶ Σόλων καὶ Θεόγνις καὶ Φωκυλίδης, ἔτι δὲ Περίανδρος ὁ Κορίνθιος ἐλεγειοποιὸς καὶ τῶν λοιπῶν οἱ μὴ προσάγοντες πρὸς τὰ ποιήματα μελωιδίαν ἐκπονοῦσι τοὺς στίχους τοῖς ἀριθμοῖς καὶ τῇ τάξει τῶν μέτρων καὶ σκοποῦσιν ὅπως αὐτῶν μηδεὶς [μήτε] ἀκέφαλος ἔσται μήτε λαγαρὸς μήτε μείουρος.

A 28 = Pseudo-Aristotelés, De Melisso Xenophane Gorgia, c. 3-4; 977a14

c. 3 (1) Práví, že je nemožné, jestli něco je, aby to vznikalo, a toto říká o bohu. Je totiž nutné, aby to, co vzniká, vznikalo buď z podobného, nebo z nepodobného. Jedno ani druhé však není možné. Podobnému totiž nepřísluší, aby bylo zrozeno z podobného spíše než je zrodit (všechno je totiž stejné, vztahuje se jedno k druhému stejným způsobem a existuje podobně). Ani z nepodobného nemůže vzniknout nepodobné.

c. 3 (1) Ἀδύνατόν φησιν εἶναι, εἴ τι ἔστι, γενέσθαι, τοῦτο λέγων ἐπὶ τοῦ θεοῦ· ἀνάγκη γὰρ ἦτοι ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γενέσθαι τὸ γενόμενον· δυνατόν δὲ

οὐδέτερον· οὔτε γὰρ ὁμοιον ὑφ' ὁμοίου προσήκειν τεκνωθῆναι μᾶλλον ἢ τεκνωσάσαι (ταῦτ' ἀπάντα τοῖς γε ἴσοις καὶ ὁμοίως ὑπάρχειν πρὸς ἄλληλα) οὔτ' ἂν ἐξ ἀνομοίου τάνομοιον γενέσθαι.

(2) Kdyby totiž mohlo vzniknout ze slabšího silnější, z menšího větší, z horšího lepší, nebo obráceně, horší věci z lepších, pak by mohlo vzniknout jsoucí z nejsoucího, což je však nemožné. Z těchto důvodů je také bůh věčný.

(2) εἰ γὰρ γίγνοιτο ἐξ ἀσθενεστέρου τὸ ἰσχυρότερον ἢ ἐξ ἐλάττωνος τὸ μείζον ἢ ἐκ χειρόνος τὸ κρείττον, ἢ τούναντίον τὰ χειρῶν ἐκ τῶν κρειπτόνων, τὸ ὄν ἐξ οὐκ ὄντος ἂν γενέσθαι· ὅπερ ἀδύνατον ἀίδιον μὲν οὖν διὰ ταῦτα εἶναι τὸν θεόν.

(3) A jestliže je bůh nejsilnější ze všeho, říká, že je vhodné, aby byl jeden. Kdyby totiž byli dva nebo více, nemohl by již být nejsilnější a nejlepší ze všeho. Kdyby totiž každý z mnoha byl bohem, každý by musel mít takové vlastnosti. Neboť toto je bůh a boží podstata: vládnout, ale nebýt ovládán, a být nejsilnější ze všeho. V té míře, v níž by nebyl nejsilnější, v té by nebyl bohem.

(3) εἰ δ' ἔστιν ὁ θεὸς ἀπάντων κράτιστον, ἓνα φησὶν αὐτὸν προσήκειν εἶναι. εἰ γὰρ δύο ἢ πλείους εἴεν, οὐκ ἂν ἔτι κράτιστον καὶ βέλτιστον αὐτὸν εἶναι πάντων. ἕκαστος γὰρ ὢν θεὸς τῶν πολλῶν ὁμοίως ἂν τοιοῦτος εἴη. τοῦτο γὰρ θεὸν καὶ θεοῦ δύναμιν εἶναι, κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ κρατεῖσθαι, καὶ πάντων κράτιστον εἶναι. ὥστε καθὸ μὴ κρείττων, κατὰ τοσοῦτον οὐκ εἶναι θεόν.

(4) Kdyby bylo mnoho bohů, kteří by byli vůči sobě v jednom ohledu silnější a v jiném slabší, nebyli by to bohové. Boží přirozenosti je totiž vlastní, že není ovládána.

(4) πλειόνων οὖν ὄντων, εἰ μὲν εἴεν τὰ μὲν ἀλλήλων κρείττους τὰ δὲ ἥττους, οὐκ ἂν εἶναι θεούς· πεφυκέναι γὰρ τὸ θεῖον μὴ κρατεῖσθαι.

(5) Kdyby byli bohové stejní, neměli by přirozenost boha, protože je třeba, aby bůh byl nejsilnější. Stejně totiž není ani lepší, ani horší než stejné. Jestliže je tedy bůh a je takový, potom bůh může být pouze jeden. Kdyby totiž bylo mnoho bohů, nemohl by konat všechno, co by si přál. Musí být tedy jen jeden.

(5) ἴσων δὲ ὄντων, οὐκ ἂν ἔχειν θεοῦ φύσιν, ὄν δεῖν εἶναι κράτιστον· τὸ δὲ ἴσον οὔτε βέλτιον οὔτε χειρὸν εἶναι τοῦ ἴσου. ὥστ' εἶπερ εἴη τε καὶ τοιοῦτον εἴη θεός, ἓνα μόνον εἶναι τὸν θεόν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ πάντα δύνασθαι ἂν ἂ βούλοιο (οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι) πλειόνων ὄντων· ἓνα ἄρα εἶναι μόνον.

(6) Ale je-li jeden, musí být podobný v každém ohledu, vidět, slyšet a mít všechny smysly každou částí. Protože kdyby tomu tak nebylo, části boha by vládly a byly ovládány mezi sebou navzájem, což je nemožné.

(6) ἓνα δ' ὄντα ὅμοιον εἶναι πάντη, ὀρῶντα καὶ ἀκούοντα τὰς τε ἄλλας αἰσθήσεις ἔχοντα πάντη· εἰ γὰρ μή, κρατεῖν ἂν καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων τὰ μέρη θεοῦ (ὄντα), ὅπερ ἀδύνατον.

(7) Protože je ze všech stran stejný, je vzhledu koule, neboť nemůže být z jedné části takový a z jiné ne, ale [musí být takový] z každé části.

(7) πάντη δ' ὅμοιον ὄντα σφαιροειδῆ εἶναι· οὐ γὰρ τῇ μὲν τῇ δ' οὐ τοιοῦτον εἶναι, ἀλλὰ πάντη.

(8) Je-li věčný, jeden, [podobný a] vzhledu koule, nesmí být ani bezmezný, ani omezený. Bezmezné je [totiž] nejsoucno, protože nemá ani střed, ani počátek, ani konec, ani žádnou jinou část, a takové je právě bezmezné. Ale jsoucno nemůže být totéž jako nejsoucno. Kdyby jich bylo více, omezovali by se navzájem. Jedno však není podobné nejsoucnu, ani mnoha. Jako jedno totiž nemá to, vůči čemu by bylo omezené.

(8) αἰδίων δὲ ὄντα καὶ ἓνα καὶ [ὅμοιον καὶ] σφαιροειδῆ οὔτε ἄπειρον οὔτε πεπεράνθαι. ἄπειρον μὲν [γὰρ] τὸ μὴ ὄν εἶναι· τοῦτο γὰρ οὔτε μέσον οὔτε ἀρχὴν καὶ τέλος οὔτ' ἄλλο οὐδὲν μέρος ἔχειν, τοιοῦτον δὲ εἶναι τὸ ἄπειρον· οἷον δὲ τὸ μὴ ὄν, οὐκ ἂν εἶναι τὸ ὄν· περαίνειν δὲ πρὸς ἄλληλα, εἰ πλείω εἴη. τὸ δὲ ἓν οὔτε τῶι οὐκ ὄντι οὔτε τοῖς πολλοῖς ὁμοιωσθαι· ἓν γὰρ [ὄν] οὐκ ἔχειν, πρὸς ὅτι περανεῖ.

(9) Říká, že jedno, které je takové, je bůh; ani se nepohybuje, ani není bez pohybu. Bez pohybuje je totiž nejsoucno. Jiné totiž nemůže přijít tam, kde je on, ani sám nemůže jít tam, kde je něco jiného. Pohyb náleží mnoha: jedno (z nich) se totiž musí pohybovat tam, kde je jiné. Nic se nemůže pohybovat tam, kde je nejsoucí.

(9) τὸ δὴ τοιοῦτον ἓν, ὄν τὸν θεὸν εἶναι λέγει, οὔτε κινεῖσθαι οὔτε ἀκίνητον εἶναι· ἀκίνητον μὲν γὰρ εἶναι τὸ μὴ ὄν· οὔτε γὰρ ἂν εἰς αὐτὸ ἕτερον οὔτ' ἐκεῖνο εἰς ἄλλο ἐλθεῖν. κινεῖσθαι δὲ τὰ πλείω ὄντα ἑνός· ἕτερον γὰρ εἰς ἕτερον δεῖν κινεῖσθαι. εἰς μὲν οὖν τὸ μὴ ὄν οὐδὲν ἂν κινήθη.

(10) Nejsoucí totiž není na žádném místě; ale kdyby si mohli vzájemně měnit místa, jedno by muselo být více než jedno. Z těchto důvodů by se tedy dvě věci, nebo více než jedno, mohly pohybovat, ale to, co je nic, je v klidu a bez pohybu.

(10) τὸ γὰρ μὴ ὄν οὐδαμῆ εἶναι, εἰ δὲ εἰς ἄλληλα μεταβάλλοι, πλείω ἂν τὸ ἓν εἶναι ἑνός. διὰ ταῦτα δὴ κινεῖσθαι μὲν ἂν τὰ δύο ἢ πλείω ἑνός, ἡρεμεῖν δὲ καὶ ἀκίνητον εἶναι τὸ οὐδέν.

(11) A jedno není ani v klidu, ani se nepohybuje: není totiž podobné ani nejsoucnu, ani mnoha. Protože bůh existuje všemi těmito způsoby, je věčný a jeden, podobný [ve všech svých částech] a vzhledu koule, ani bezmezný, ani omezený, ani v klidu, ani v pohybu.

(11) τὸ δὲ ἐν οὐτε ἀτρεμεῖν οὐτε κινεῖσθαι· οὐτε γὰρ τῶι μὴ ὄντι οὐτε τοῖς πολλοῖς ὅμοιον εἶναι· κατὰ πάντα δὲ οὕτως ἔχοντα τὸν θεόν, αἰδιόν τε καὶ ἕνα, ὅμοιον τε καὶ σφαιροειδῆ ὄντα, οὐτε ἄπειρον οὐτε πεπερασμένον οὐτε ἡγεμοῦντα οὐτε κινητὸν εἶναι.

4. (1) Na prvním místě tedy přijímá, stejně jako Melissos (Melissos A 5), že to, co vzniká, vzniká ze jsoucího. Co by tedy bránilo tomu, co vzniká, aby to nevznikalo z podobného [nebo z nepodobného], ale spíše z nejsoucna? Dále bůh by nebyl o nic více nezrozený než všechno, jestliže [předpokládáme], že všechno vzniká buď z podobného [nebo z nepodobného], což je nemožné. Tedy buď kromě boha není nic, nebo také všechno ostatní je věčné.

c. 4 (1) Πρῶτον μὲν οὖν λαμβάνει τὸ γιγνόμενον καὶ οὗτος ἐξ ὄντος γίγνεσθαι, ὥσπερ ὁ Μέλισσος (Melissos A 5). καίτοι τί κωλύει μήτ' ἐξ ὁμοίου [μήτ' ἐξ ἀνομοίου] τὸ γιγνόμενον γίγνεσθαι, ἀλλ' ἐκ μὴ ὄντος; ἔτι οὐδὲν μᾶλλον ὁ θεὸς ἀγένητος ἢ καὶ τᾶλλα πάντα, εἶπερ ἅπαντα ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γέγονεν (ὅπερ ἀδύνατον). ὥστε ἢ οὐδὲν ἐστὶ παρὰ τὸν θεὸν ἢ καὶ τὰ ἄλλα αἰδία πάντα.

(2) Dále uznává, že bůh je nejsilnější, čímž míní, že je nejmocnější a nejlepší. Nezdá se však, že by to byl názor ustavený dohodou, podle kterého jsou naopak bohové v mnoha ohledech nadřazení jeden druhému. Nezískal tedy tento názor o bohu ve shodě s obecným míněním.

(2) ἔτι κράτιστον τὸν θεὸν λαμβάνει, τοῦτο δυνατώτατον καὶ βέλτιστον λέγων· οὐ δοκεῖ δὲ τοῦτο κατὰ τὸν νόμον, ἀλλὰ πολλὰ κρείττους εἶναι ἀλλήλων οἱ θεοί. οὐκ οὖν ἐκ τοῦ δοκοῦντος εἴληφε ταύτην κατὰ τοῦ θεοῦ τὴν ὁμολογίαν.

(3) To, že je bůh nejmocnější, není třeba chápat tak, že boží přirozenost je takto vztažená k něčemu jinému, ale spíš vztažená k jeho vlastnímu uspořádání. Kdyby totiž byla vztažená k jinému, nebylo by nic, co by mu bránilo vynikat v dobrotě a síle, kromě slabosti jiných. Nikdo by však nechtěl říci, že bůh je nejsilnější tímto způsobem, ale spíše že existuje nejlepším možným způsobem a nepostrádá nic, aby existoval dobře a nejlepším způsobem. A tyto jiné (vlastnosti) by také přispívali tomu, kdo by mu byl roven.

(3) τό τε κράτιστον εἶναι τὸν θεὸν οὐχ οὕτως ὑπολαμβάνειν λέγεται, ὡς πρὸς ἄλλο τι τοιαύτη ἢ τοῦ θεοῦ φύσις, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ διάθεσιν, ἐπεὶ τοί γε πρὸς ἕτερον οὐδὲν ἂν κωλύοι μὴ τῆι αὐτοῦ ἐπιεικείαι καὶ ῥώμῃ ὑπερέχειν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἄλλων ἀσθένειαν. θέλοι δ' ἂν οὐδεὶς οὕτω τὸν θεὸν φάναι κράτιστον εἶναι, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἔχει ὡς οἶόν τε ἄριστα, καὶ οὐδὲν ἐλλείπει καὶ εὖ καὶ καλῶς ἔχειν αὐτῶι· τᾶλλα γὰρ ἴσως ἔχοντι κάκεινο ἂν συμβαίνοι.

(4) Nic by totiž nebránilo [těmto bohům], i kdyby jich bylo více existujících tímto způsobem, aby všichni byli v nejlepším možném stavu a převyšující jedni druhé, ačkoli ne sami sebe.

(4) οὕτω δὲ διακεῖσθαι καὶ πλείους αὐτοὺς ὄντας οὐδὲν ἂν κωλύοι, ἅπαντας ὡς οἷόν τε ἄριστα διακειμένους, καὶ κρατίστους τῶν ἄλλων, οὐχ αὐτῶν ὄντας.

(5) Ale, jak se zdá [z toho, co říká Xenofanés], existují i jiné věci. Praví totiž, že bůh je nejsilnější, a to je nutně mezi jinými věcmi. Je tedy jeden a nijak mu nepřísluší vidět a slyšet každou částí, protože kdyby neviděl nějakou jednotlivou částí, neznamenaloby to vidět hůře, ale nevidět vůbec. Ale možná to znamená, že vidí každou částí, protože existuje-li tímto způsobem, byl by v nejlepšímu stavu, protože by byl podobný ze všech stran.

(5) ἔστι δ' ὡς ἔοικε, καὶ ἄλλα. κράτιστον γὰρ εἶναι τὸν θεὸν φησι, τοῦτο δὲ τινῶν εἶναι ἀνάγκη· ἓνα τ' ὄντα πάντα ὄραῖν καὶ ἀκούειν οὐδὲν προσήκει· οὐδὲ γὰρ εἰ μὴ καὶ τῆδ' ὄραῖ, χειρὸν ὄραῖ ταύτη, ἀλλ' οὐχ ὄραῖ. ἀλλ' ἴσως τοῦτο βούλεται τὸ πάντα αἰσθάνεσθαι, ὅτι οὕτως ἂν βέλτιστα ἔχοι, ὁμοίως ὦν πάντα.

(6) Dále, je-li takový, proč by měl být kulovitého tvaru spíše než nějakého jiného, neboť celý slyší, [celý vidí] a celý vládne? Jako totiž říkáme, že běloba je celá bílá, nenaznačujeme nic jiného, než že je bílá ve všech svých částech. Co tedy brání, abychom takto mluvili i o tom, co ze všech stran vidí, slyší a vládne, že je každá jeho část, kterou by někdo vzal, charakterizovaná právě tímto způsobem? (...)

(6) ἔτι τοιοῦτος ὦν διὰ τί σφαιροειδῆς ἂν εἴη, ἀλλ' οὐχ (ὅτι) ἑτέραν τινὰ μᾶλλον ἔχων ἰδέαν, ὅτι πάντα ἀκούει καὶ πάντα κρατεῖ; ὥσπερ γὰρ ὅταν λέγωμεν τὸ ψιμύθιον ὅτι πάντα ἔστι λευκόν, οὐδὲν ἄλλο σημαίνομεν ἢ ὅτι ἐν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς μέρεσιν ἐγκέχρωσται ἢ λευκότης· τί δὴ κωλύει οὕτως κάκει τὸ πάντα ὄραῖν καὶ ἀκούειν καὶ κρατεῖν λέγεσθαι, ὅτι ἅπαν ὃ ἂν τις αὐτοῦ λαμβάνη μέρος, τοῦτ' ἔσται πεπονθός; ὥσπερ δὲ οὐδὲ τὸ ψιμύθιον, οὐδὲ τὸν θεὸν ἀνάγκη εἶναι διὰ τοῦτο σφαιροειδῆ.

(7) Dále, jak je možné, že má tělo a velikost a [není] ani bezmezný, ani omezený? Neboť to, co je bezmezný, je takové v té míře, v níž nemá mez, zatímco je schopné mez přijmout; mez je vlastní velikosti, množství a všemu, co má kvantitu. Nebyl by tedy, kdyby neměl mez, v té míře, v níž by byl velikostí, bezmezný?

(7) ἔτι μήτε ἄπειρον [εἶναι] μήτε πεπεράνθαι σῶμά γε ὄντα καὶ ἔχοντα μέγεθος πῶς οἷόν τε, εἶπερ τοῦτ' ἔστιν ἄπειρον ὃ ἂν μὴ ἔχη πέρας δεκτικὸν ὃν πέρατος, πέρας δ' ἐν μεγέθει καὶ πλήθει ἐγγίγνεται καὶ ἐν ἅπαντι τῷ ποσῶι, ὥστε εἰ μὴ ἔχει πέρας μέγεθος ὃν ἄπειρόν ἐστιν;

(8) Dále, má-li kulovitý tvar, je nutné, aby měl mez. Má totiž krajnosti, má-li střed, od kterého jsou dále vzdáleny. Střed pak má proto, že má kulovitou podobu, neboť to je kulovitá podoba, být vzdálen stejně od středu ke krajnostem.

(8) ἔτι δὲ σφαιροειδῆ ὄντα ἀνάγκη πέρας ἔχειν· ἔσχατα γὰρ ἔχει, εἴπερ μέσον ἔχει αὐτοῦ, οὐ πλεῖστον ἀπέχει. μέσον δὲ ἔχει σφαιροειδῆς ὦν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ σφαιροειδὲς ὃ ἐκ τοῦ μέσου ὁμοίως πρὸς τὰ ἔσχατα.

(9) Není žádný rozdíl, má-li tělo krajnosti nebo meze. (protože v obou případech bude omezený. Je ale také možné, že jsoucno je omezené). Jestliže je i nejsoucno bezmezné, proč by nebylo také jsoucno bezmezné? Co totiž brání tomu, aby o některých takových věcech bylo řečeno to, co je řečeno o jsoucím a o nejsoucím? Je totiž jsoucí, které nyní nikdo nevnímá, (tak jako) nejsoucí, neboť i jsoucí může být přehlédnuto, ačkoli jsoucno je právě vnímáno. Obojí může být řečeno a myšleno (Podobně je také ne-bílé jsoucí stejně jako) nebílé nejsoucí. Z tohoto důvodu bude všechno jsoucí bílé, takže nebude říkat to samé o jsoucím a nejsoucím, nebo, jak se domnívám, nic nepřekáží, aby cokoli ze jsoucích věcí bylo ne-bílé. Je-li tedy ve shodě s tím, co bylo již řečeno něco bezmezné proto, že nemá [mez], může ještě více přijmout popření [bezmezné]. Jsoucí je tedy buď bezmezné, nebo má mez.

(9) σῶμα δ' ἔσχατα ἢ πέρατα ἔχειν, οὐδὲν διαφέρει. *** εἰ γὰρ καὶ τὸ μὴ ὄν ἄπειρόν ἐστι, τί οὐκ ἂν καὶ τὸ ὄν ἄπειρον; τί γὰρ κωλύει ἔνια ταῦτ' ἂν λεχθῆναι κατὰ τοῦ ὄντος καὶ μὴ ὄντος; τό τε γὰρ ὄν οὐκ ὄν οὐδεὶς νῦν αἰσθάνεται, καὶ ὄν δέ τις οὐκ ἂν αἰσθάνοιτο ἂν νῦν· ἄμφω δὲ λεκτὰ καὶ διανοητά *** οὐ λευκόν τε τὸ μὴ ὄν· ἢ οὖν διὰ τοῦτο τὰ ὄντα πάντα λευκά, ὅπως μὴ τι ταῦτὸ κατὰ τοῦ ὄντος σημήνωμεν καὶ μὴ ὄντος, ἢ οὐδέν, οἶμαι, κωλύει καὶ τῶν ὄντων τι μὴ εἶναι λευκόν· οὕτω δὲ καὶ μᾶλλον ἂν ἀπόφασιν δέξαιτο (τὸ ἄπειρον), εἰ κατὰ τὸ πάλαι λεχθέν τι (μᾶλλον) παρὰ τὸ μὴ ἔχειν [πέρας] ἐστὶν ἄπειρον· ὥστε καὶ τὸ ὄν ἢ ἄπειρον ἢ πέρας ἔχον ἐστίν.

(10) Je ale možná nesmyslné připisovat nejsoucnu bezmeznost. Neříkáme totiž, že všechno, co postrádá mez, je bezmezné, stejně jako bychom neřekli, že ne-stejně není stejné.

(10) ἴσως δὲ ἄτοπον καὶ τὸ προσάπτειν τῶι μὴ ὄντι ἀπειρίαν· οὐ γὰρ πᾶν, εἰ μὴ ἔχει πέρας, ἄπειρον λέγομεν, ὥσπερ οὐδ' ἄνισον οὐκ ἂν φαίμεν εἶναι τὸ μὴ ἴσον.

(11) [Dále,] je-li bůh jeden, proč by neměl mít mez, ale ne ve vztahu k bohu? A pokud je bůh pouze jeden, i části boha by byly pouze [jedno].

(11) ἔ[τι] τί οὐκ ἂν ἔχοι ὁ θεὸς πέρας εἰς ὦν, ἀλλ' οὐ πρὸς θεόν; εἰ δὲ ἐν μόνον ἐστὶν ὁ θεός, [ἐν] ἂν εἶη μόνον καὶ τὰ τοῦ θεοῦ μέρη.

(12) Dále, i toto je mylné, že zatímco mnohé se vzájemně omezuje, jedno by však nemělo žádnou mez. Mnohé stejné vlastnosti přísluší mnohému i jednomu, neboť i to, že existují, jim je společné. Podobně by bylo nesmyslné, kdybychom z tohoto důvodu popřeli, že je bůh, je-li mnohé, aby mu takto nebyl podoben.

(12) ἔτι καὶ τοῦτ' ἄτοπον, εἰ τοῖς πολλοῖς συμβέβηκεν πεπεράνθαι πρὸς ἄλληλα, διὰ τοῦτο τὸ ἐν μὴ ἔχειν πέρας. πολλὰ γὰρ τοῖς πολλοῖς καὶ τῶι ἐνὶ ὑπάρχει

ταυτά, ἐπεὶ καὶ τὸ εἶναι κοινὸν αὐτοῖς ἔστιν. ἄτοπον οὖν ἴσως ἂν εἴη, εἰ διὰ τοῦτο μὴ φαῖμεν εἶναι τὸν θεόν, εἰ τὰ πολλὰ ἔστιν, ὅπως μὴ ὅμοιον ἔσται αὐτοῖς ταύτη.

(13) Dále, co brání bohu, aby byl omezený a měl meze, když je bůh jedno? Jak také říká Parmenidés (Parmenidés B 8.43), je jedno „ze všech stran podobné zaoblené kouli, stejně vyvážené ze středu.“ Je sice nutné, aby mez věci existovala, nemusí však existovat jako nějaké něco. Ani není nutné, aby to, co má mez, mělo mez vůči něčemu – jako je něco omezené v nekonečné řadě tím, že je vedle něčeho jiného. Být omezen znamená mít meze, není však nutné, aby mít meze znamenalo mít meze vzhledem k něčemu.

(13) ἔτι τί κωλύει πεπεράνθαι καὶ ἔχειν πέρατα ἐν ὄντα τὸν θεόν; ὡς καὶ ὁ Παρμενίδης (B 8, 43) λέγει ἐν ὄν εἶναι αὐτὸν ᾿πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ, μεσσόθεν ἰσοπαλές. τὸ γὰρ πέρασ τινὸς μὲν ἀνάγκη εἶναι, οὐ μέντοι πρὸς τί γε, οὐδὲ ἀνάγκη τὸ ἔχον πέρασ πρὸς τι ἔχειν πέρασ, ὡς πεπερασμένον πρὸς τὸ (μὴ) ἐφεξῆς ἄπειρον, ἀλλ' ἔστι τὸ πεπεράνθαι ἔσχατα ἔχειν, ἔσχατα δ' ἔχον οὐκ ἀνάγκη πρὸς τι ἔχειν.

(14) V některých případech to může být pravda, že je omezené [a] ve vztahu k něčemu, ale v jiných případech je možné, aby bylo omezené, nebylo však omezené vzhledem k něčemu, co se k němu vztahuje.

(14) ἐνίοις μὲν οὖν συμβαίνοι γ' ἂν καὶ πεπεράνθαι [καὶ] πρὸς τι συνάπτειν, τοῖς δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέντοι πρὸς τι πεπεράνθαι.

(15) Opět, pokud jde o nepohyblivé jsoucno a [ne]jsoucno, [musí být řečeno, že předpoklad, že nejsoucno se nepohybuje,] protože jsoucno se pohybuje, je patrně stejně nesprávný jako to, co bylo uvedeno výše. A dále, nikdo by nepředpokládal, že to, co není pohybováno a nepohyblivé je to samé, ale to první je popření pohybu, právě jako nestejného, což může být pravdivě řečeno o nejsoucím. Nemluví však „nepohyblivé“ o něčem, co existuje nějakým způsobem, stejně jako „nestejné“, ve stavu protikladném pohybu, [totiž] být v klidu, právě jako popření pomocí předpony „ne“ znamenají jejich protiklady? Tak „nepohyblivé“ může být pravdivě řečeno o nejsoucím, ale „být v klidu“ nemůže příslušet nejsoucímu. Podobně „nepohyblivé“ neznamená to samé. Ale užívá je ve smyslu „být v klidu“ a říká, že nejsoucí je v klidu, protože se nemůže proměňovat.

(15) πάλιν περὶ τοῦ ἀκίνητον εἶναι τὸ ὄν καὶ τὸ [μὴ] ὄν [λεκτέον ὅτι τὸ ὑπολαμβάνειν ἀκίνητον εἶναι τὸ μὴ ἂν], ὅτι καὶ τὸ ὄν κινεῖται, ἴσως ὁμοίως τοῖς ἔμπροσθεν ἄτοπον. καὶ ἔτι ἄρᾳ γε οὐ ταυτὸ ἂν τις ὑπολάβοι τὸ μὴ κινεῖσθαι καὶ τὸ ἀκίνητον εἶναι, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπόφασιν τοῦ κινεῖσθαι, ὥσπερ τὸ μὴ ἴσον, ὅπερ καὶ κατὰ τοῦ μὴ ὄντος εἰπεῖν ἀληθές, τὸ δὲ ἀκίνητον τῶι ἔχειν πως ἤδη λέγεσθαι, ὥσπερ τὸ ἄνισον, καὶ ἐπὶ τῶι ἐναντίῳ τοῦ κινεῖσθαι, τῶι ἡρεμεῖν, ὡς καὶ σχεδὸν αἰ ἀπὸ τοῦ α ἀποφάσεις ἐπὶ ἐναντίοις λέγονται; τὰ μὲν οὖν μὴ κινεῖσθαι ἀληθές ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος, τὸ δὲ ἡρεμεῖν οὐχ ὑπάρχει τῶι μὴ ὄντι. ὁμοίως δὲ οὐδὲ [τὸ]

ἀκίνητον εἶναι σημαίνει ταυτόν. ἀλλ' οὗτος ἐπὶ τῷ ἡρεμεῖν αὐτῷ χρῆται, καὶ φησὶ τὸ μὴ ὄν ἡρεμεῖν, ὅτι οὐκ ἔχει μετάβασιν.

(16) Jak jsme řekli výše, je patrně nesmyslné říci, že to, co přičítáme nejsoucnu, může být také pravdivě řečeno o jsoucím, zvláště když to, co je řečeno, je popření, jako například nepohyblivé a neproměnné. Jak bylo také řečeno, toto by velice omezilo naši možnost mluvit o jsoucím. Tak by totiž nebyla pravda říci, je mnohé je ne-jedno, kdyby totiž nejsoucí bylo ne-jedno.

(16) ὅπερ τε καὶ ἐν τοῖς ἄνω εἶπομεν, ἄτοπον ἴσως, εἴ τι τῷ μὴ ὄντι προσάπτομεν, τοῦτο μὴ ἀληθές εἶναι κατὰ τοῦ ὄντος εἰπεῖν, ἄλλως τε κἂν ἀπόφασις ἦι τὸ λεχθέν, οἷον καὶ τὸ μὴ κινεῖσθαι μηδὲ μεταβαίνειν ἐστί. πολλὰ γὰρ ἄν, καθάπερ καὶ ἐλέχθη, ἀφαιροῖτο τῶν ὄντων κατηγορεῖν. οὐδὲ γὰρ ἄν πολλὰ ἀληθές εἰπεῖν εἴη μὴ ἔν, εἴπερ καὶ τὸ μὴ ὄν ἐστί μὴ ἔν.

(17) Dále, v některých případech se protiklady zdají vyplývat ze stejných popření. Například je nutné, aby něco bylo buď stejné, nebo nestejně, jestliže to je nějaké množství nebo velikost, nebo liché a sudé, jestliže to je číslo. Podobně nebo stejně je tomu nezbytně [se jsoucím], že je buď v klidu, nebo se pohybuje, jestliže je tělo.

(17) ἔτι ἐπ' ἐνίων τάναντία συμβαίνειν δοκεῖ κατὰ τὰς αὐτὰς ἀποφάσεις· οἷον ἀνάγκη ἢ ἴσον ἢ ἄνισον, ἄν τι πλῆθος ἢ μέγεθος ἦι, καὶ ἄρτιον ἢ περιττόν, ἄν ἀριθμὸς ἦι· ὁμοίως δ' ἴσως καὶ τὸ [ὄν ἢ] ἡρεμεῖν ἢ κινεῖσθαι ἀνάγκη, ἄν σῶμα ἦι·

(18) Dále, jestliže se tedy bůh a jedno nepohybuje, protože mnohé se pohybuje tím, že si vzájemně vyměňuje místo, co by bránilo bohu, aby se také pohyboval na jiné (místo)? Nikde [totiž nepraví], že [je pouze jedno], ale spíše že je pouze jeden bůh.

(18) ἔτι εἰ καὶ διὰ τοῦτο μὴ κινεῖται ὁ θεός τε καὶ τὸ ἔν, ὅτι τὰ πολλὰ κινεῖται τῷ εἰς ἄλληλα ἰέναι, τί κωλύει καὶ τὸν θεὸν κινεῖσθαι εἰς ἄλλο; οὐδα[μοῦ γὰρ λέγει] ὅτι [ἔν ἐστί] μόνον, ἀλλ' ὅτι εἷς μόνος θεός.

(19) A je-li tomu tak, co brání bohu, aby se pohyboval v kruhu tím, že by se pohybovaly na jiné místo jeho části? Nepraví totiž jako Zénón, že jedno je takovým způsobem mnoha. Sám však praví, že bůh je tělo, ať už je vším, nebo ať je nazývá jakkoli jinak. Vždyť jak by bůh mohl být kulovitého tvaru, kdyby neměl tělo?

(19) εἰ δὲ καὶ οὕτως, τί κωλύει εἰς ἄλληλα κινουμένων τῶν μερῶν τοῦ [θεοῦ] κύκλωι φέ[ρεσθαι τὸν] θεόν; οὐ γὰρ δὴ τὸ τοιοῦτον ἔν, ὥσπερ ὁ Ζήνων, πολλὰ εἶναι φήσει. αὐτὸς γὰρ σῶμα λέγει εἶναι τὸν θεόν, εἴτε τότε τὸ πᾶν εἴτε ὅ τι δήποτε αὐτὸ λέγων· ἀσώματος γὰρ ὦν πῶς ἄν σφαιροειδῆς εἴη;

(20) A jediný způsob, kterým by se nemohl ani pohybovat, ani být v klidu, by byl, kdyby vůbec neexistoval. Jelikož je ale tělo, co by mu mohlo překážet v pohybu, jak bylo řečeno?

(20) ἔτι μόνως γ' ἂν οὕτως οὐτ' ἂν κινεῖτο οὐτ' ἂν ἡρεμοῖ μηδαμοῦ γε ὦν; ἐπεὶ δὲ σῶμά ἐστι, τί ἂν αὐτὸ κωλύοι κινεῖσθαι, ὡς ἐλέχθη;

A 29 /1 = Platón, Sophista 242cd

(Elejský host:)

Ukazuje se, že nám každý vypravoval jakýsi příběh, jako dětem. Jeden vyprávěl, že jsoucna jsou tři a že některá z nich spolu občas navzájem bojují, jindy se zase přátelí, vstupují do sňatků, rodí a živí své potomky. Druhý mluvil o dvou, o vlhkém a suchém nebo teplém a chladném, snoubí je a spojuje sňatkem (viz Archelaos A 4 ?). U nás však elejský národ už od Xenofana a ještě dříve soudí, že to, čemu se říká veškerenstvo, je jedno (viz Philebus 16cd). Takto to vykládá ve svých vyprávěních.

μῦθόν τινα ἕκαστος φαίνεται μοι διηγεῖσθαι παισὶν ὡς οὖσιν ἡμῖν, ὁ μὲν ὡς τρία τὰ ὄντα, πολεμεῖ δὲ ἀλλήλοις ἐνίοτε αὐτῶν ἄττα πηι, τοτὲ δὲ καὶ φίλα γιγνόμενα γάμους τε καὶ τόκους καὶ τροφὰς τῶν ἐκγόνων παρέχεται· δύο δὲ ἕτερος εἰπῶν, ὑγρὸν καὶ ξηρὸν ἢ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, συνοικίζει τε αὐτὰ καὶ ἐκδίδωσι (cfr. Archelaos A 4?)· τὸ δὲ παρ' ἡμῶν Ἑλεατικὸν ἔθνος, ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἔτι πρόσθεν ἀρξάμενον (cfr. Philebos 16cd), ὡς ἐνὸς ὄντος τῶν πάντων καλουμένων, οὕτω διεξέρχεται τοῖς μύθοις.

A 29 /2 = Ióannés Filoponos, Physica 125, 27 Vitell.

Porfyrios říká, že Xenofanés jako počátky mínil suché a vlhké, totiž zemi a vodu, a cituje z něho pasáž, aby to objasnil (B 29):

Země a voda je všechno to, co se rodí a vzniká.

Tohoto mínění byl i Homér, když říká (Ilias VII, 99):

Necht' se raději všichni změníte v zemi a vodu!

ὁ Πορφύριος φησι τὸν Ξενοφάνη τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν δοξάσαι ἀρχάς, τὴν γῆν λέγω καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ χρῆσιν αὐτοῦ παρατίθεται τοῦτο δηλοῦσαν

ἡ γῆ καὶ ὕδωρ πάντ' ἔσθ' ὅσα φύοντ' ἠδὲ γίνονται' (B 29)·

ταύτης δὲ τῆς δόξης δοκεῖ καὶ Ὅμηρος εἶναι ἐν οἷς φησιν

ἄλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε' (Il. VII, 99).

A 30 = Aristotelés, Metaphysica I, 5; 986b18

Zdá se totiž, že Parmenidés upíná svou pozornost k tomu, co je jedno podle definice, Melissos naopak k tomu, co je jedno ve smyslu látky. Proto první tvrdí, že jedno je omezené, a druhý, že je bezmezné. Xenofanés, první z těch, kdo hlásali jednotu (neboť Parmenidés prý byl jeho žákem), však nic nevysvětlil, ani se nezdá, že by se dotknul povahy něčeho z toho, ale s pohledem upřeným na nebe jako celek prohlašuje, že jedno je bůh (viz B 23). Tyto myslitele tedy můžeme v našem přítomném hledání, jak jsme řekli, pominout mlčením, a zcela tyto dva, Xenofana a Melissa, protože jejich názory jsou ještě dost neotesané.

Παρμενίδης μὲν γὰρ ἔοικε τοῦ κατὰ τὸν λόγον ἑνὸς ἄπτεσθαι, Μέλισσος δὲ τοῦ κατὰ τὴν ὕλην· διὸ καὶ ὁ μὲν πεπερασμένον, ὁ δ' ἄπειρόν φησιν εἶναι αὐτό· Ξενοφάνης δὲ πρῶτος τούτων ἐνίσας (ὁ γὰρ Παρμενίδης τούτου λέγεται γενέσθαι μαθητής) οὐδὲν διεσαφήνισεν, οὐδὲ τῆς φύσεως τούτων οὐδετέρας ἔοικε θιγεῖν, ἀλλ' εἰς τὸν ὅλον οὐρανὸν ἀποβλέψας τὸ ἓν εἶναί φησι τὸν θεόν (cfr. B 23)· οὗτοι μὲν οὖν, καθάπερ εἵπομεν, ἀφετέοι πρὸς τὴν νῦν παροῦσαν ζήτησιν, οἱ μὲν δύο καὶ πάμπαν ὡς ὄντες μικρὸν ἀγροικότεροι, Ξενοφάνης καὶ Μέλισσος.

A 31 = Simplicios, In Physica 22, 22

(1) Je nutné, aby počátek byl buď jeden, nebo ne jeden, o němž je tedy třeba říci, že jich je více; a jestliže je jeden, zda je nepohyblivý nebo pohyblivý; a jestliže je nepohyblivý, zda je neomezený, jak podle všeho říká Melissos ze Samu, nebo omezený, jak říká Parmenidés z Eleje, syn Pyrétyů; tito nemluvili o fyzickém prvku, ale o skutečném jsoucnu.

(1) ἀνάγκη τοίνυν τὴν ἀρχὴν ἢ μίαν εἶναι ἢ οὐ μίαν, ταῦτόν δὲ εἰπεῖν πλείους, καὶ εἰ μίαν, ἢτοι ἀκίνητον ἢ κινουμένην, καὶ εἰ ἀκίνητον, ἢτοι ἄπειρον ὡς Μέλισσος ὁ Σάμιος δοκεῖ λέγειν, ἢ πεπερασμένην ὡς Παρμενίδης Πύρητος Ἐλεάτης, οὐ περὶ φυσικοῦ στοιχείου λέγοντες οὗτοι, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὄντως ὄντος.

(2) Theophrastos tvrdí, že Xenofanés z Kolofónu, Parmenidův učitel, předpokládal, že počátek je jeden (Physicorum Op., fr. 5; D. 480), nebo že všechno je jedno, které není ani omezené, ani neomezené, ani se nepohybuje, ani není v klidu, přičemž připouští, že tento zaznamenaný Xenofanův názor patří spíše někam jinam než do zkoumání o přírodě.

(2) μίαν δὲ τὴν ἀρχὴν ἢτοι ἓν τὸ ὄν καὶ πᾶν (καὶ οὔτε πεπερασμένον οὔτε ἄπειρον οὔτε κινούμενον οὔτε ἡρεμοῦν) Ξενοφάνην τὸν Κολοφώνιον τὸν Παρμενίδου διδάσκαλον ὑποτίθεσθαι φησιν ὁ Θεόφραστος (Physicorum Op., fr. 5; Dox. 480) ὁμολογῶν ἑτέρας εἶναι μᾶλλον ἢ τῆς περὶ φύσεως ἱστορίας τὴν μνήμην τῆς τούτου δόξης.

(3) Xenofanés řekl, že toto jedno-všechno je bůh; dokazuje o něm, že tento jeden je nejsilnější ze všeho. Říká, že kdyby jich bylo více, síla by nutně příslušela podobným způsobem všem. Bůh je však nejmocnější a nejlepší ze všeho.

(3) τὸ γὰρ ἐν τοῦτο καὶ πᾶν τὸν θεὸν ἔλεγεν ὁ Ξενοφάνης, ὃν ἕνα μὲν δείκνυσιν ἐκ τοῦ πάντων κράτιστον εἶναι· πλειόνων γὰρ, φησὶν, ὄντων ὁμοίως ὑπάρχειν ἀνάγκη πᾶσι τὸ κρατεῖν· τὸ δὲ πάντων κράτιστον καὶ ἄριστον θεός.

(4) Že je nezrozené, dokazoval z toho, že nutně to, co vzniká, vzniklo buď z podobného, nebo z nepodobného. Tvrdí však, že podobné nemůže být ovlivněno podobným, protože podobnému nepřísluší, aby vznikalo nebo bylo vytvářeno z podobného. Kdyby však vznikalo z nepodobného, vznikalo by jsoucí z nejsoucího. A takto dokazoval, že je nezrozené a věčné.

(4) ἀγένητον δὲ ἐδείκνυεν ἐκ τοῦ δεῖν τὸ γινόμενον ἢ ἐξ ὁμοίου ἢ ἐξ ἀνομοίου γίνεσθαι. ἀλλὰ τὸ μὲν ὅμοιον ἀπαθές φησιν ὑπὸ τοῦ ὁμοίου· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον γεννᾶν ἢ γεννᾶσθαι προσήκει τὸ ὅμοιον ἐκ τοῦ ὁμοίου· εἰ δὲ ἐξ ἀνομοίου γίνοιτο, ἔσται τὸ ὄν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. καὶ οὕτως ἀγένητον καὶ αἰδῖον ἐδείκνυ.

(5) Není ani neomezené, ani omezené, protože to, co není, je neomezené, protože nemá ani počátek, ani střed, ani konec, a množství se omezují vzájemně.

(5) οὔτε δὲ ἄπειρον οὔτε πεπερασμένον εἶναι, διότι ἄπειρον μὲν τὸ μὴ ὄν ὡς οὔτε ἀρχὴν ἔχον οὔτε μέσον οὔτε τέλος, περαίνειν δὲ πρὸς ἄλληλα τὰ πλείω.

(6) Podobně odstraňuje i pohyb a klid, protože to, co není, je nepohyblivé. Jiné totiž nemůže přijít tam, kde je, ani nemůže přijít na místo jiného. Je to množství, které se pohybuje; mohou si totiž vzájemně vyměnit místa.

(6) παραπλησίως δὲ καὶ τὴν κίνησιν ἀφαιρεῖ καὶ τὴν ἠρεμίαν. ἀκίνητον μὲν γὰρ εἶναι τὸ μὴ ὄν· οὔτε γὰρ ἂν εἰς αὐτὸ ἕτερον οὔτε αὐτὸ πρὸς ἄλλο ἐλθεῖν· κινεῖσθαι δὲ τὰ πλείω τοῦ ἑνός· ἕτερον γὰρ εἰς ἕτερον μεταβάλλειν.

(7) Když tedy říká, že zůstává na stejném místě a nepohybuje se,

stále v tomtéž trvá, aniž se hýbe, ani mu nepřísluší odcházet jindy jinam, (B 26) nepraví, že zůstává v klidu jako ve stavu protikladném pohybu, ale pouze, že je zbaven pohybu i klidu.

(7) ὥστε καὶ ὅταν ἐν ταύτῳ μένειν λέγη καὶ μὴ κινεῖσθαι, 'αἰεὶ δ' ἐν ταύτῳ μίμνει κινούμενος οὐδέν, οὐδὲ μετέρχεσθαι μιν ἐπιπρέπει ἄλλοτε ἄλλῃ' (B 26), οὐ κατὰ τὴν ἠρεμίαν τὴν ἀντικειμένην τῇ κινήσει μένειν αὐτὸ φησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπὸ κινήσεως καὶ ἠρεμίας ἐξηρημαμένην μονήν.

(8) Nikolaos z Damašku ve spise *O bozích* připomíná jeho výrok, že počátek je neomezený a bez pohybu, ale Alexandros, že je omezený a kulovitého tvaru.

(8) Νικόλαος δὲ ὁ Δαμασκηνὸς ὡς ἄπειρον καὶ ἀκίνητον λέγοντος αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ Περι Θεῶν ἀπομνημονεύει, Ἄλέξανδρος δὲ ὡς πεπερασμένον αὐτὸ καὶ σφαιροειδές.

(9) Z toho, co bylo řečeno, je však jasné, že dokazuje, že není ani neomezené, ani omezené. Přesto je omezené a kulovitého tvaru, protože říká, že je ze všech stran stejné. A říká, že myslí všechno slovy:

Νύβρῃ ζελα βεζ νάμαη ροζβαηοῦ μὲν σὺν ὅλῳ ὀτράσα. (B 25)

(9) ἀλλ' ὅτι μὲν οὔτε ἄπειρον οὔτε πεπερασμένον αὐτὸ δείκνυσιν, ἐκ τῶν προειρημένων δῆλον· πεπερασμένον δὲ καὶ σφαιροειδὲς αὐτὸ διὰ τὸ πανταχόθεν ὅμοιον λέγειν. καὶ πάντα νοεῖν δὲ φησὶν αὐτὸ λέγων

ἄλλ' ἀπάνευθε πόνοιο νόου φρενὶ πάντα κροαδαίνει' (B 25).

A 32 = Pseudo-Plútarchos, Stromata 4 (Eusebios, Praeparatio evangelica I, 8, 4; Dox. 580)

Xenofanés z Kolofónu se ubírá vlastní cestou a rozchází se se všemi, kteří mluvili před ním (s Thalétem, Anaximandrem, Anaximénem); opouští myšlenku vznikání a zanikání, a praví, že veškerenstvo je věčně podobné. Praví totiž, že kdyby vznikalo, nutně by předtím bylo nebytí. Ale to, co není, nemůže vznikat; ani to, co není, nemůže nic vytvořit; ani nemůže tím, co není, něco vznikat. Prohlašuje, že smyslové vnímání je klamné a společně s ním zahrnuje i řeč (rozum?, *logos*).

Ξενοφάνης δὲ ὁ Κολοφώνιος ἰδίαν τινὰ ὁδὸν πεπορευμένος καὶ παρηλλαχυῖαν πάντας τοὺς προειρημένους (Θαλήης, Αναξίμανδρος, Αναξιμένης) οὔτε γένεσιν οὔτε φθορὰν ἀπολείπει, ἀλλ' εἶναι λέγει τὸ πᾶν αἰεὶ ὅμοιον· εἰ γὰρ γίγνοιτο τοῦτο, φησὶν, ἀναγκαῖον πρὸ τούτου μὴ εἶναι λέγει τὸ μὴ ὄν δὲ οὐκ ἂν γένοιτο οὐδ' ἂν τὸ μὴ ὄν ποιῆσαι τι οὔτε ὑπὸ τοῦ μὴ ὄντος γένοιτ' ἂν τι. ἀποφαίνεται δὲ καὶ τὰς αἰσθήσεις ψευδεῖς καὶ καθόλου σὺν αὐταῖς καὶ αὐτὸν τὸν λόγον διαβάλλει.

Ukazuje, že země se nepřetržitě pohnává do moře. (*Verze překladu: Prohlašuje také, že jak je země postupně a nepřetržitě snášena dolů, časem ustoupí moři*).

Říká, že Slunce se shromažďuje z malých [částec] plných ohně.

O bozích vykládá, že u nich není nadvlády, neboť se nesluší, aby byl některý z bohů podřízen. Žádný z nich nepotřebuje žádného z ostatních bohů nebo něco jiného. [Bůh] totiž slyší a vidí jako celek a ne na způsob části.

[Xenofanés] tvrdí, že země je bezmezná, že vzduchem nejsou obklopeny všechny její díly.

Všechno prý vzniká ze země.

Říká, že Slunce a hvězdy vznikají z oblaků.

ἀποφαίνεται δὲ καὶ τῶι χρόνῳ καταφερομένην συνεχῶς καὶ κατ' ὀλίγον τὴν γῆν εἰς τὴν θάλασσαν χωρεῖν.

φησὶ δὲ καὶ τὸν ἥλιον ἐκ μικρῶν καὶ πλειόνων πυριδίων ἀθροίζεσθαι.

ἀποφαίνεται δὲ καὶ περὶ θεῶν ὡς οὐδεμιᾶς ἡγεμονίας ἐν αὐτοῖς οὔσης· οὐ γὰρ ὅσιον δεσπόζεσθαι τινα τῶν θεῶν· ἐπιδεισθαί τε μηδενὸς αὐτῶν μηδένα μηδ' ὅλως· ἀκούειν δὲ καὶ ὄραν καθόλου καὶ μὴ κατὰ μέρος.

ἀποφαίνεται δὲ καὶ τὴν γῆν ἄπειρον εἶναι καὶ μὴ κατὰ πᾶν μέρος περιέχεσθαι ὑπὸ ἀέρος·

γίνεσθαι δὲ ἅπαντα ἐκ γῆς·

τὸν δὲ ἥλιόν φησι καὶ τὰ ἄστρα ἐκ τῶν νεφῶν γίνεσθαι.

A 33 = Hippolytos, Refutatio I, 14 (Dox. 565)

(1) Xenofanés z Kolofónu, syn Orthomenúv, žil až do časů Kýra. Jako první hovořil o nepostižitelnosti všech věcí slovy (B 34.3-4):

A pokud by i naprostou náhodou vyřknul to, co je dokonalé,
sám by stejně nevěděl: Na všem totiž spočívá zdání.

(1) Ξενοφάνης δὲ ὁ Κολοφώνιος Ὁρθομένους υἱός. οὗτος ἕως Κύρου διέμεινεν. οὗτος ἔφη πρῶτος ἀκαταληψίαν εἶναι πάντων εἰπῶν οὕτως·

εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπῶν,
αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε· δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται. (B 34, 3-4).

(2) Říká pak, že nic nevzniká, ani nezaniká, ani se nepohybuje, ale že jedno - všechno je vně proměn. Říká také, že bůh je věčný, jeden, ze všech stran podobný, ohraničený, kulovitého tvaru a ze všech částí vnímaný.

(2) λέγει δὲ ὅτι οὐδὲν γίνεται οὐδὲ φθείρεται οὐδὲ κινεῖται καὶ ὅτι ἐν τὸ πᾶν ἔστιν ἔξω μεταβολῆς. φησὶ δὲ καὶ τὸν θεὸν εἶναι αἰδίδιον καὶ ἓνα καὶ ὅμοιον πάντῃ καὶ πεπερασμένον καὶ σφαιροειδῆ καὶ πᾶσι τοῖς μορίοις αἰσθητικόν.

(3) Slunce každý den vzniká z malých ohnivých [částec], které se shromažďují, že země je bezmezná a není obklopena ani vzduchem, ani nebem. Je bezpočet Sluncí i Měsíců, všechno vzniká ze země.

(3) τὸν δὲ ἥλιον ἐκ μικρῶν πυριδίων ἀθροιζομένων γίνεσθαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, τὴν δὲ γῆν ἄπειρον εἶναι καὶ μήτε ὑπ' ἀέρος μήτε ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ περιέχεσθαι. καὶ ἀπείρους ἡλίους εἶναι καὶ σελήνας, τὰ δὲ πάντα εἶναι ἐκ γῆς.

(4) Pravit, že moře je slané proto, že v něm pospolu pluje mnoho směsí. Ale podle Métrodóra se [mořská voda] stává slanou tím, že protéká skrze zemi.

(4) οὗτος τὴν θάλασσαν ἀλμυρὰν ἔφη διὰ τὸ πολλὰ μίγματα συρρέειν ἐν αὐτῇ. ὁ δὲ Μητροδώρος (70 A 19) διὰ τὸ ἐν τῇ γῆι διηθεῖσθαι, τούτου χάριν γίνεσθαι ἀλμυρὰν.

(5) Xenofanés se domnívá, že se země mísí s mořem a časem se vlhkem rozpouští. Říká, že pro to má takovéto důkazy: Ve vnitrozemí se i v horách nacházejí mušle, v syrakúských lomech byl nalezen otisk ryby a tuleňů, na Paru hluboko v zemi otisk vavřínu (sardele?) a na Maltě ploché otisky mořských tvorů.

(5) ὁ δὲ Ξενοφάνης μίξιν τῆς γῆς πρὸς τὴν θάλασσαν γίνεσθαι δοκεῖ καὶ τῶι χρόνῳ ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ λύεσθαι, φάσκων τοιαύτας ἔχειν ἀποδείξεις, ὅτι ἐν μέσῃ γῆι καὶ ὄρεσιν εὐρίσκονται κόγχαι, καὶ ἐν Συρακούσαις δὲ ἐν ταῖς λατομίαις λέγει εὐρεῖσθαι τύπον ἰχθύος καὶ φωκῶν, ἐν δὲ Πάρῳ τύπον δάφνης ἐν τῶι βάρθῃ τοῦ λίθου, ἐν δὲ Μελίτῃ πλάκας συμπάντων τῶν θαλασσίων.

(6) A tvrdí, že se to stalo tehdy, když bylo v dávné době všechno rozbahněno, a že otisk zaschnul v hlíně. Všichni lidé však zahynou, až se země snesená do moře stane bahnem. Pak znovu počíná vznikání, taková je proměna ve všech světech.

(6) ταῦτα δὲ φησι γενέσθαι, ὅτε πάντα ἐπηλώθησαν πάλαι, τὸν δὲ τύπον ἐν τῶι πηλῶι ξηρανθῆναι. ἀναιρεῖσθαι δὲ τοὺς ἀνθρώπους πάντας, ὅταν ἡ γῆ κατενεχθεῖσα εἰς τὴν θάλασσαν πηλὸς γένηται, εἶτα πάλιν ἄρχεσθαι τῆς γενέσεως, καὶ ταύτην πᾶσι τοῖς κόσμοις γίνεσθαι μεταβολήν.

A 34 /1 = Cicero, Acad. II, 118

[Xenofanés prohlásil, že] všechno jest jedno, že se neproměňuje, je bohem, nikdy nevzniká, je věčné a má kulovitý tvar.

unum esse omnia neque id esse mutabile et id esse deum neque natum umquam et sempiternum, conglobata figura.

A 34 /2 = Cicero, De natura deorum I, 11, 28

Dále Xenofanés, který spojil mysl s veškerenstvem a tvrdil, že je to bůh, protože je neohraničený. Jeho názor o této mysli je předmětem vyvracení, stejně jako ostatní, ale ještě více jeho názor o nekonečnu, protože v něm nemůže být nic vnímajícího ani spojeného s jiným.

tum Xenophanes qui mente adiuncta omne praeterea quod esset infinitum deum voluit esse, de ipsa mente item reprehendetur ut ceteri, de infinitate autem vehementius, in qua nihil neque sentiens neque coniunctum potest esse.

Cfr. Aristotelés, Poetika 25; 1460b35.

A 35 /1 = Pseudo-Galénos, Hist. phil. 7 (Dox. 604, 17)

Xenofanés pochyboval o všem a tvrdil pouze to, že všechno jest jedno a to je bůh, ohraničený, rozumný a neproměnný.

Ξενοφάνην μὲν περὶ πάντων ἡπορηκότα, δογματίσαντα δὲ μόνον τὸ εἶναι πάντα ἓν καὶ τοῦτο ὑπάρχειν θεὸν πεπερασμένον, λογικόν, ἀμετάβλητον.

A 35 /2 = Timón fr. 59 = Sextos Empeirikos, Pyrrhoniae hypotyposes I, 223

[Timón] ho [Xenofana] chválil na mnoha místech, dokonce mu i věnoval *Silloi* a představil ho, jak naříká, také těmito slovy:

I já jsem se měl vrhnout vstříc rozvážné mysli,
dívaje se na obě strany. Byl jsem však mylnou cestou oklamán,
ač stár, ještě neopatrný před každou
pochybou. Neboť ať upřu svou mysl kamkoli,
obrací se k té samé věci: vše, co věčně je,
končí v jedné, stejné, nehybné přirozenosti.

ἐν πολλοῖς γὰρ αὐτὸν ἐπαινέσας [τὸν Ξενοφάνην], ὡς καὶ τοὺς Σίλλους αὐτῶι ἀναθεῖναι, ἐποίησεν [Τιμον] αὐτὸν ὀδυρόμενον καὶ λέγοντα·

ὡς καὶ ἐγὼν ὄφελον πυκινοῦ νόου ἀντιβολῆσαι
ἀμφοτερόβλεπτος· δολίηι δ' ὀδῶι ἐξαπατήθην
προεσβυγενῆς ἔτ' ἐὼν καὶ ἀμενθήριστος ἀπάσης
σκεπτοσύνης· ὅππῃ γὰρ ἐμὸν νόον εἰρῴσαιμι,
εἰς ἓν ταῦτό τε πᾶν ἀνελύετο· πᾶν δ' ἐὸν αἰεὶ
πάντῃ ἀνελκόμενον μίαν εἰς φύσιν ἴσταθ' ὁμοίην.

A 35 /3 = Timón fr. 60 = Sextos Empeirikos, Pyrrhoniae hypotyposes I, 224 (Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 18)

[Timón] ho [Xenofana] chválil na mnoha místech, dokonce mu i věnoval *Silloi* a představil ho, jak naříká, také těmito slovy:

I já jsem se měl vrhnout vstříc rozvážné mysli,
dívaje se na obě strany. Byl jsem však mylnou cestou oklamán,
ač stár, ještě neopatrný před každou
pochybou. Neboť ať upřu svou mysl kamkoli,
obrací se k té samé věci: vše, co věčně je,
končí v jedné, stejné, nehybné přirozenosti.

[Sextos:] διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ὑπάτυφον αὐτὸν λέγει καὶ οὐ τέλειον ἄτυφον, δι' ὧν φησι·

Ξεινοφάνης θ' ὑπάτυφος, Ὀμηραπάτης ἐπικόπτης,
ἔα, τὸν ἀπ' ἀνθρώπων θεὸν ἐπλάσατ' ἴσον ἀπάντηι
[ἀτρεμῆ] ἀσκηθῆ νοερώτερον ἢ ἐ νόημα.

Říkal o něm, že je „bez pýchy“, protože byl zčásti bez klamu. A jako „pozorující Homéřskou cestu“, protože haněl klam, který je u Homéra. Xenofanés byl na rozdíl od názorů ostatních lidí pevně přesvědčen, že všechno jest jedno a že bůh je živoucím způsobem spojen se vším, že má kulovitou podobu, je bez žádosti, neproměnný a rozumný.

ὑπάτυφον μὲν γὰρ εἶπε τὸν κατὰ τι ἄτυφον, Ὀμηραπάτης δὲ ἐπισκώπτην, ἐπεὶ τὴν παρ' Ὀμήρῳ ἀπάτην διέσυρεν· ἐδογματίζεε δὲ ὁ Ξεινοφάνης παρὰ τὰς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων προλήψεις ἐν εἶναι τὸ πᾶν, καὶ τὸν θεὸν συμφυῆ τοῖς πᾶσιν, εἶναι δὲ σφαιροειδῆ καὶ ἀπαθῆ καὶ ἀμετάβλητον καὶ λογικόν.

A 35 /4 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos VII, 14

Mezi těmi, kdo rozdělili filosofii na dvě části, se Xenofanés z Kolofónu věnoval současně fyzice i logice, jak někteří říkají.

τῶν δὲ διμερῆ τὴν φιλοσοφίαν ὑποστησαμένων Ξεινοφάνης μὲν ὁ Κολοφώνιος τὸ φυσικὸν ἅμα καὶ λογικόν, ὡς φασί τινες, μετήρχετο.

A 36 /1 = Áetios IV, 5 (Dox. 284 not.)

Xenofanés z Kolofónu, syn Orthomenův, vůdce eleatské školy řekl, že všechno jest jedno, kulovitého tvaru a ohraničené, nevzniklé, nýbrž věčné a zcela bez pohybu. Zapomínaje na tato slova však naopak řekl, že všechno roste ze země. Jeho je totiž i výrok, že „všechno je ze země a k zemi také cílí“ (B 27).

Ξεινοφάνης μὲν οὖν ὁ Ὀρθομένους ὁ Κολοφώνιος ὁ τῆς Ἐλεατικῆς αἰρέσεως ἡγησάμενος ἐν εἶναι τὸ πᾶν ἔφησε σφαιροειδὲς καὶ πεπερασμένον, οὐ γενητὸν ἀλλ' αἰδίων καὶ πάμπαν ἀκίνητον. πάλιν δὲ αὐτῶνδε τῶν λόγων ἐπιλαθόμενος

ἐκ τῆς γῆς φῦναι ἅπαντα εἰρηκεν· αὐτοῦ γὰρ δὴ τόδε τὸ ἔπος ἐστὶν ἕκ γαίης γὰρ πάντα καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ (B 27).

A 36 /2 = Stobaios, Anthologium I, 10, 12

Podle Xenofana je země principem všeho, co je. V díle *O přirozenosti* totiž píše:

Neboť všechno je ze země a k zemi také cílí. (B 27)

Ξενοφάνης ἀρχὴν τῶν ὄντων πάντων εἶναι τὴν γῆν. γράφει γὰρ ἐν τῷ Περὶ φύσεως·

ἐκ γαίης γὰρ πάντα καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ. (B 27)

A 36 /3 = Olympiodóros, De arte sacr. 24 (Berthelot Collect. des Alchim. gr. I, 2); p. 82, 21

Zemi by nikdo nepokládal za princip, kdyby tak neučinil Xenofanés z Kolofónu.

τὴν μὲν γὰρ γῆν οὐδεὶς ἐδόξασεν εἶναι ἀρχὴν, εἰ μὴ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος.

A 36 /4 = Galénos, In Hippocr. de natura hom. XV, 25 K.

Někteří z vykladačů pojednávají Xenofana špatně, jako když třeba Sabinos napsal asi tato slova:

„Právím, že člověk není ani zcela vzduch, jak u Anaximena, ani voda, jako u Thaléta, ani země, jak někde (praví) Xenofanés.“ (B 33 ?)

Vždyť takový Xenofanův výrok se nikde nenajde (...) Theofrastos by v souhrnech *Názorů přírodních filosofů* tento Xenofanův názor zaznamenal, kdyby jej měl.

κακῶς δὲ καὶ τῶν ἐξηγητῶν ἔνιοι κατεψεύσαντο Ξενοφάνους ὥσπερ καὶ Σαβίνος ᾧδέ πως γράψας αὐτοῖς ὀνόμασιν·

οὔτε γὰρ πάμπαν ἀέρα λέγω τὸν ἄνθρωπον ὥσπερ Ἀναξιμένης οὔτε ὕδωρ ὡς Θαλής οὔτε γῆν ὡς ἔν τι (B 33 ?) Ξενοφάνης·

οὐδαμῶθεν γὰρ εὐρίσκεται ὁ Ξενοφάνης ἀποφηνάμενος οὕτως ... καὶ

Θεόφραστος δ' ἂν ἐν ταῖς τῶν Φυσικῶν δοξῶν ἐπιτομαῖς τὴν Ξενοφάνους δόξαν, εἶπερ οὕτως εἶχεν, ἐγεγράφη.

A 36 /4cfr = Aristotelés, *Metaphysica* I, 8; 989a5

Vždyť žádný z myslitelů, kteří mluví o jednom [prvku], za něj nepovažoval zemi. Zjevně proto, že je z hrubších částí. Každý ze tří ostatních prvků však nějakého stoupence našel.

οὐθεὶς γοῦν ἠξίωσε τῶν ἐν λεγόντων γῆν εἶναι στοιχεῖον, δηλονότι διὰ τὴν μεγαλομέρειαν, τῶν δὲ τριῶν ἕκαστον στοιχείων εἴληφέ τινα κριτὴν.

A 37 = Áetios II, 4, 11 (Dox. 332)

Xenofanés považoval svět za nezrozený, věčný a nezničitelný.

Ξενοφάνης ἀγένητον καὶ αἰδῖον καὶ ἄφθαρτον τὸν κόσμον.

A 38 = Áetios II, 13, 14 (Dox. 343)

Podle Xenofana [hvězdy vznikají] z ohnivých oblaků. Pohasínají každého dne a v noci se rozněcují jako žhavé uhlíky. Východy a západy jsou totiž rozněcování a hasnutí.

Ξενοφάνης ἐκ νεφῶν μὲν πεπτρωμένων [τοὺς ἀστέρας γίνεσθαι]· σβεννυμένους δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀναζωπυρεῖν νύκτωρ καθάπερ τοὺς ἄνθρακας· τὰς γὰρ ἀνατολὰς καὶ τὰς δύσεις ἐξάψεις εἶναι καὶ σβέσεις.

A 39 = Áetios II, 18, 1 (Dox. 347)

Xenofanés říká, že] hvězdy, které se objevují na lodích [„Eliášův oheň“], někteří je nazývají Dioskúry, jsou mráčky, světélkující následkem jakéhosi pohybu.

Ξενοφάνης τοὺς ἐπὶ τῶν πλοίων φαινομένους οἷον ἀστέρας, οὓς καὶ Διοσκούρους καλοῦσί τινες, νεφέλια εἶναι κατὰ τὴν ποιὰν κίνησιν παραλάμποντα.

A 40 = Áetios II, 20, 3 (Dox. 348)

Xenofanés říká, že Slunce je utvořeno vznícenými oblaky. Theophrastos v *Názorech přírodních filosofů* napsal (fr. 16; Dox. 492), že [podle Xenofana] je z ohnivých [částiček], nashromážděných z výparu vlhkosti, jejichž nashromážděním je Slunce.

Ξενοφάνης ἐκ νεφῶν πεπτρωμένων εἶναι τὸν ἥλιον. Θεόφραστος ἐν τοῖς Φυσικοῖς (fr. 16; Dox. 492) γέγραφεν ἐκ πυριδίων μὲν τῶν συναθροιζομένων ἐκ τῆς ὑγραῶς ἀναθυμιάσεως, συναθροιζόντων δὲ τὸν ἥλιον.

A 41 = Áetios II, 24, 4 (Dox. 354)

Xenofanés [učil, že západ Slunce] nastává jeho zhasnutím a že při východu vzniká zase jiné Slunce. Zmiňuje však i zatmění Slunce na celý měsíc a také úplné zatmění, takže se den zdál být nocí.

Ξενοφάνης κατὰ σβέσιν [τὴν ἔκλειψιν, δύσιν, ἡλίου γίνεσθαι], ἕτερον δὲ πάλιν πρὸς ταῖς ἀνατολαῖς γίνεσθαι. παριστόρηκε δὲ καὶ ἔκλειψιν ἡλίου ἐφ' ὅλον μῆνα καὶ πάλιν ἔκλειψιν ἐντελεῖ, ὥστε τὴν ἡμέραν νύκτα φανῆναι.

A 41a = Áetios II, 24, 9 (Dox. 355)

Xenofanés [říkal, že] že je mnoho Sluncí a Měsíců podle oblastí, částí a pásů země, a že v určitém čase padá disk na některou námi neobydlenou část země, a když takto vstupuje do pustin, ukazuje zatmění. Také říká, že Slunce kráčí vpřed do nekonečna; kvůli vzdálenosti se však zdá, že se pohybuje v kruhu.

Ξενοφάνης πολλοὺς εἶναι ἡλίους καὶ σελήνας κατὰ κλίματα τῆς γῆς καὶ ἀποτομὰς καὶ ζώνας, κατὰ δέ τινα καιρὸν ἐκπίπτειν τὸν δίσκον εἰς τινα ἀποτομὴν τῆς γῆς οὐκ οἰκουμένην ὑφ' ἡμῶν καὶ οὕτως ὥσπερ κενεμβατοῦντα ἔκλειψιν ὑποφαίνειν· ὁ δ' αὐτὸς τὸν ἥλιον εἰς ἄπειρον μὲν προΐέναι, δοκεῖν δὲ κυκλεῖσθαι διὰ τὴν ἀπόστασιν.

A 42 = Áetios II, 30, 8 (Dox. 362)

Xenofanés [říká, že] Slunce je užitečné pro svět i ke vzniku a pořádání živých tvorů v něm, Měsíc je však nadbytečný.

Ξενοφάνης τὸν μὲν ἥλιον χρήσιμον εἶναι πρὸς τὴν τοῦ κόσμου καὶ τὴν τῶν ἐν αὐτῷ ζώων γένεσιν τε καὶ διοίκησιν, τὴν δὲ σελήνην παρέλκειν.

A 43 / 1 = Áetios II, 25, 4 (Dox. 356)

Xenofanés [tvrdí, že Měsíc] je zhuštěný mrak.

Ξενοφάνης νέφος εἶναι πεπιλημένον [τὴν σελήνην].

A 43 /2 = Áetios II, 28, 1 (Dox. 358)

Anaximandros, Xenofanés a Bérósos tvrdí, že Měsíc má vlastní světlo.

Ἀναξίμανδρος, Ξενοφάνης, Βήρωσος ἴδιον αὐτὴν ἔχειν φῶς.

A 43 /3 = Áetios II, 29, 5 (Dox. 360)

Podle Xenofana i zatmění Měsíce [nebo měsíční fáze?] nastávají pohasnutím.

Ξενοφάνης καὶ τὴν μηνιαίαν ἀπόκρυψιν κατὰ σβέσειν [γίνεσθαι].

A 44 = Áetios III, 2, 11 (Dox. 367)

Xenofanés [říká, že] všechny věci tohoto druhu [kometry, meteory] jsou shluky nebo pohyby zapálených mraků.

Ξενοφάνης πάντα τὰ τοιαῦτα [κομήτας, διαίττοντας, δοκίδας] νεφῶν πεπυρωμένων συστήματα ἢ κινήματα.

A 45 = Áetios III, 3, 6 (Dox. 368)

Podle Xenofana vznikají blesky tím, že se pohybem rozněcují mraky.

Ξενοφάνης ἀστραπὰς γίνεσθαι λαμπруνομένων τῶν νεφῶν κατὰ τὴν κίνησιν.

A 46 = Áetios III, 4, 4 (Dox. 371)

Xenofanés říká, že změny v ovzduší se dějí teplem Slunce jako počáteční příčinou. Neboť když vlhkost vystupuje z moře, tehdy je sladké [voda] pro svou jemnost vylučováno a mění se v mlhu; vytváří mraky, jejichž zhuštění sesílá deště a rozdýmává větry. Píše totiž výslovně:

Moře je pramenem vody, pramenem větru. (B 30.1)

Ξενοφάνης ἀπό τῆς τοῦ ἡλίου θερμότητος ὡς ἀρκτικῆς αἰτίας τὰν τοῖς μεταρσίοις συμβαίνειν. ἀνελκομένου γὰρ ἐκ τῆς θαλάττης τοῦ ὑγροῦ τὸ γλυκὸν διὰ τὴν λεπτομέρειαν διακρινόμενον νέφη τε συνιστάνειν ὀμιχλούμενον καὶ καταστάζειν ὄμβρους ὑπὸ πιλήσεως καὶ διατμίζειν τὰ πνεύματα. γράφει γὰρ διαρρήδην

ἡ πηγὴ δ' ἐστὶ θάλασσο(α) ὕδατος' (B 30,1).

A 47 /1 = Aristotelés, De caelo II, 13; 294a21

Proto někteří tvrdí, že země je směrem dolů bezmezná. Říkají, že je zakořeněna na bezmeznu, jako třeba Xenofánēs z Kolofónu (B 28), aby si ušetřili práci s hledáním příčiny. Za to je pohanil už Empedoklés, a to těmito slovy (B 39):

Pokud by hlubina země a bohatý aithér byly bezmezné,
jak to nerozumně přicházelo z četných jazyků
a plynulo z mnoha úst, když věděli málo z veškerenstva. (...)

οἱ μὲν γὰρ διὰ ταῦτα ἄπειρον τὸ κάτω τῆς γῆς εἶναί φασιν, ἐπ' ἄπειρον αὐτὴν ἐρριζῶσθαι λέγοντες ὡσπερ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος (B 28), ἵνα μὴ πράγματ' ἔχωσι ζητοῦντες τὴν αἰτίαν. διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς οὕτως ἐπέπληξεν εἰπὼν ὡς

εἶπερ ἀπείρονα γῆς τε βάθη καὶ δαψιλὸς αἰθήρ,
ὡς διὰ πολλῶν δὴ γλώσσας ἐλθόντα ματαίως
ἐκκέχυται στομάτων ὀλίγον τοῦ παντὸς ἰδόντων ...

A 47 /2 = Simplikios, In De caelo 522, 7

Protože jsem nenalezl Xenofanovy verše o tomto tématu, nevím, zda říká, že část země, která směřuje dolů, je bezmezná, a že z toho důvodu zůstává v klidu, nebo zda místo a vzduch pod zemí jsou neomezené, a proto se země rozkládá do nekonečna a zdá se být v klidu. Neboť Aristotelés to neobjasňuje a ani Empedokleova slova (B 39) to jasně nevymezují, protože „hlubina země“ může také znamenat i „to, do čeho se rozkládá“.

ἀγνοῶ δὲ ἐγὼ τοῖς Ξενοφάνους ἔπεισι τοῖς περὶ τούτου μὴ ἐντυχῶν, πότερον τὸ κάτω μέρος τῆς γῆς ἄπειρον εἶναι λέγων διὰ τοῦτο μένειν αὐτὴν φησιν ἢ τὸν ὑποκάτω τῆς γῆς τόπον καὶ αἰθέρα ἄπειρον καὶ διὰ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον καταφερομένην τὴν γῆν δοκεῖν ἡρεμεῖν. οὔτε γὰρ ὁ Ἀριστοτέλης διεσάφησεν οὔτε τὰ Ἐμπεδοκλέους ἔπη διορίζει σαφῶς· ἡ γῆς' γὰρ ἡ βάθη' λέγοιτο ἂν καὶ ἐκεῖνα εἰς ἃ κάτεισιν.

A 47 /3 = Áetios III, 9, 4 (Dox. 376)

Xenofanés [říká, že země] je nižšími částmi zakořeněná v bezmezném, které sestává ze vzduchu a ohně.

Ξενοφάνης ἐκ τοῦ κατωτέρου μέρους εἰς ἄπειρον (μέρος) ἐρριζῶσθαι [τὴν γῆν], ἐξ ἀέρος δὲ καὶ πυρὸς συμπαγῆναι.

A 47 /4 = Áetios II, 11, 1. 2 (Dox. 377)

Ti, kdo následují Thaléta, [říkají, že] země je ve středu; u Xenofana je první, je totiž zakořeněná v bezmezně (viz B 28).

οἱ ἀπὸ Θάλεω τὴν γῆν μέσῃν, Ξενοφάνης πρώτην· εἰς ἄπειρον γὰρ ἐρριζῶσθαι (cfr. B 28).

A 47 /5 = Cicero, Acad. pr. II, 39, 122

Můžeme snad stejným způsobem rozřezat, otevřít a oddělit přirozenosti věcí, abychom viděli, zda je země hluboko dole upevněna a tkví jakoby ve svých kořenech [podle Xenofana], nebo zda je ve středu zavěšená?

sed ecquid nos eodem modo rerum naturas persecare aperire dividere possumus, ut videamus, terra penitusne defixa sit et quasi radicibus suis haereat [Xenophanes] an media pendeat?

A 47 /6 = Cicero, Acad. pr. II, 39, 123

Xenofanés [spíše Anaxagorás?] říká, že Měsíc je obydlený, a že je zemí s mnohými městy a horami.

habitari ait Xenophanes in luna eamque esse terram multarum urbium et montium.

A 48 = Pseudo-Aristotelés, Mirabilia 38; 833a15

Xenofanés říká, že [oheň na sopečném ostrově] Lipara kdysi zmizel na šestnáct let, objevil se však znovu v sedmnáctém roce.

τὸ δ' ἐν τῇ Λιπάραι [πῦρ] ποτὲ καὶ ἐκλιπεῖν Ξενοφάνης φησὶν ἐπ' ἔτη ἑκκαίδεκα, τῷ δ' ἑβδόμῳ ἐπανελθεῖν.

A 49 /1 = Aristoklés, Περὶ φιλοσοφίας η (Eusebios, Praeparatio evangelica XIV, 17, 1)

Domnívají se totiž, že smyslové vnímání a představy musí být odmítnuty, a že je třeba důvěřovat pouze rozumu. V dřívější době to říkali Xenofanés, Parmenidés, Zénón a Melissos, později následovníci Stilpóna a megariků. Domnívali se, že jsoucno je jedno a že je jiné než nejsoucno, že ani nijak nevzniká, ani nezaniká, ani se nikterak nepohybuje.

οἴονται γὰρ δεῖν τὰς μὲν αἰσθήσεις καὶ τὰς φαντασίας καταβάλλειν, αὐτῷ δὲ μόνον τῷ λόγῳ πιστεύειν· τοιαῦτα γὰρ τινα πρότερον μὲν Ξενοφάνης καὶ Παρμενίδης καὶ Ζήνων καὶ Μέλισσος ἔλεγον, ὕστερον δ' οἱ περὶ Στίλπωνα καὶ τοὺς Μεγαρικούς. ὅθεν ἠξίουσιν οὗτοί γε τὸ ὄν εἶναι καὶ τὸ ἕτερον μὴ εἶναι μηδὲ γεννᾶσθαι τι μηδὲ φθειρεσθαι μηδὲ κινεῖσθαι τὸ παράπαν.

A 49 /2 = Áetios IV, 9, 1 (Dox. 369)

Pýthagorás, Empedoklés a Xenofanés říkají, že vnímání je klamné.

Πυθαγόρας, Ἐμπεδοκλῆς, Ξενοφάνης (...) ψευδεῖς εἶναι τὰς αἰσθήσεις.

A 50 = Macrobius, Somn. Scip. I, 14, 19

Podle Xenofana [duše je] ze země a vody.

Xenophanes ex terra et aqua [animam esse].

A 51 = Tertullianus, De anima, c. 43

Anaxagorás s Xenofanem [říkají, že spánek je] vyčerpání.

Anaxagoras cum Xenophane defetiscentiam (κόπον τῆς σωματικῆς ἐνεργείας).

A 52 /1 = Cicero, De divin. I, 3, 5

Vybrané argumenty filosofů o tom, proč je věštění pravdivé, jsou sebrány ve sbírce [Poseidóniově]. Abych promluvil o nejstarších: Xenofanés z Kolofónu, jeden z těch, kdo říkali, že bohové jsou, věštění od základů zavrhnul. Všichni ostatní – mimo koktavého Epikúra –, kteří báдали o přirozenosti bohů, věštění uznávali.

philosophorum vero exquisita quaedam argumenta cur esset vera divinatio collecta sunt, e quibus, ut de antiquissimis loquar, Colophonius Xenophanes, unus qui deos esse diceret, divinationem funditus sustulit reliqui vero omnes praeter Epicurum balbutientem de natura deorum divinationem probaverunt.

A 52 /2 = Áetios V 1, 1 (Dox. 415)

Xenofanés a Epikúros zavrhli věštění.

Ξενοφάνης καὶ Ἐπίκουρος ἀναιροῦσι τὴν μαντικήν.